

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

EXAMENCOMMISSIES & ERVARINGSCERTIFICATEN

OVER EVC IN HET MBO EN HET HBO

April 2012

VOORWOORD

Er is de afgelopen jaren door instellingen en overheid veel geïnvesteerd in de procedures voor het erkennen van eerder of elders verworven competenties (evc), oftewel kennis en vaardigheden die buiten het reguliere onderwijs zijn opgedaan. Er is daardoor een breed aanbod aan evc-voorzieningen tot stand gekomen op het niveau van het middelbaar en hoger beroepsonderwijs. Door een tegenvallende vraag krimpt momenteel dit aanbod weer, vooral in het hoger onderwijs. Hopelijk blijven daar voldoende aanbieders actief om te zorgen voor een dekkend aanbod. Want dat evc voor werknemers, werkzoekenden en werkgevers een waardevol instrument is, staat buiten kijf. Naast de kwantiteit van het aanbod is echter ook de kwaliteit een punt van aandacht.

Voor de ervaringscertificaten zelf verdienen een kwaliteitsimpuls. In het middelbaar en hoger beroepsonderwijs ging de Inspectie van het Onderwijs na hoe examencommissies te werk gaan als zich een kandidaat met een ervaringscertificaat bij hen meldt. Examencommissies geven aan vooral moeite te hebben met het interpreteren van ervaringscertificaten van niet-gelieerde instellingen die evc aanbieden. Na analyse van 212 ervaringscertificaten begrijpen wij dit probleem. In het mbo en in het hbo schiet de onderbouwing van de erkenningen in de meeste ervaringscertificaten namelijk ernstig tekort. Slechts bij uitzondering onderbouwt het ervaringscertificaat de competenties die worden erkend op overtuigende wijze en even zelden is het een zelfstandig leesbaar document. Op een beperkt aantal punten zijn de ervaringscertificaten sinds 2009 wel verbeterd. Positief is ook dat de kennis over evc onder leden van examencommissies afgelopen jaren aanzienlijk is toegenomen. In de handelwijze van veel examencommissies moet het nodige verbeteren. Omdat hun beslissingen verstrekkende gevolgen hebben, moeten zij de volle verantwoordelijkheid nemen en daar schort het regelmatig aan.

Cruciaal is dat de onderbouwing van de erkende competenties verbetert. Er moet beter worden uitgelegd wat precies erkend wordt en welk bewijs daarbij de doorslag geeft. De landelijke afspraken hierover worden nog onvoldoende nagekomen. Betere onderbouwingen van de oordelen over de kandidaat zijn om meerdere redenen van belang. Dit bespaart de examencommissie onnodig werk. Evc-kandidaten en werkgevers zullen zich beter in het eindresultaat herkennen en krijgen meer waar voor hun geld. Dit zal het vertrouwen in het ervaringscertificaat en de vraag naar evc ten goede komen.

De hoofdinspecteur bve en ho
Drs. H.G.J. Steur

INHOUD

1 INLEIDING 5

- 1.1 Achtergrond 5
- 1.2 Onderzoeksvraag 7
- 1.3 Werkwijze beoordeling ervaringscertificaten 8
- 1.4 Werkwijze gesprekken met examencommissies 11
- 1.5 Leeswijzer 12

2 DE KWALITEIT VAN ERVARINGSCERTIFICATEN 13

- 2.1 Inleiding 13
- 2.2 Algemeen beeld 13
- 2.3 Doelstelling van de kandidaat en conclusie van de assessor 13
- 2.4 De landelijke standaard 14
- 2.5 Procedure en beoordelingsinstrumentarium 14
- 2.6 De erkenning van competenties 16
- 2.7 Onderbouwing oordelen en bewijsmateriaal 16
- 2.8 Aanvullende beoordelingscriteria 18

INTERMEZZO: PRAKTIJKVOORBEELDEN VAN ONDERBOUWINGEN 21

3 DE WERKWIJZE VAN EXAMENCOMMISSIES 26

- 3.1 Inleiding 26
- 3.2 Ervaringen met evc 26
- 3.3 Werkwijze bij verzilvering 27
- 3.4 Rechtstreekse diplomering 29
- 3.5 Kwaliteit ervaringscertificaten 29
- 3.6 Afspraken met andere partijen 30
- 3.7 Ervaren problemen en verbeteruggesties van examencommissies 31

4 SAMENVATTING EN CONCLUSIES 32

- 4.1 Samenvatting 32
- 4.2 Conclusies 35
- 4.3 Tot slot 36

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Evc en Leven Lang Leren

Evc staat voor het erkennen van eerder of elders verworven competenties. Daarmee wordt bedoeld dat mensen kennis, houding en vaardigheden die zij niet via formele scholing hebben opgedaan formeel erkend kunnen krijgen. Werknemers en werkzoekenden kunnen zo hun positie op de arbeidsmarkt versterken: het geeft hen inzicht in hun competenties en de manier waarop ze die kunnen gebruiken om inzetbaar te worden of te blijven. Tegelijkertijd is evc voor werkgevers een HRM-instrument. Bedrijven kunnen evc inzetten om beter zicht te krijgen op de deskundigheid van hun personeel en in kaart te brengen of aanvullende scholing wenselijk is. Voor de Nederlandse kenniseconomie als geheel is het een middel om de deskundigheid van mensen optimaal te benutten en de vraag naar en het aanbod van arbeid beter op elkaar af te stemmen. Voor de overheid ten slotte is evc een middel om de doelstellingen voor een Leven Lang Leren en de kenniseconomie te realiseren. De overheid heeft de afgelopen jaren dan ook veel geïnvesteerd om de kwaliteit en kwantiteit van evc-voorzieningen te stimuleren.

Landelijke afspraken over kwaliteit

In 2006 zijn landelijke afspraken gemaakt over de uitgangspunten van evc en de randvoorwaarden voor kwaliteit. Deze zijn vastgelegd in het convenant *Een kwaliteitscode voor evc* dat in november 2006 werd getekend door de toenmalige convenantpartners.¹ De kwaliteitscode definieert wat evc is, bepaalt wie het mag aanbieden, stelt een norm voor een goede uitvoeringspraktijk en legt de uitgangspunten vast voor de beoordeling van de kwaliteit van evc-procedures. Met het convenant wordt beoogd evc toegankelijk te maken voor een brede doelgroep en het civiel effect ervan te bevorderen.

Kernbegrippen

Enkele kernbegrippen worden in het convenant gedefinieerd. Met *erkennen* wordt bedoeld dat op grond van een onafhankelijke beoordeling civiel effect wordt verleend aan de competenties van het individu. Daarbij gaat het in principe om alle competenties, ongeacht de wijze waarop deze zijn verworven. Dat kan zijn via formele scholing, hobby's, vrijwilligerswerk, betaald werk, etcetera. *Competenties* zijn gedefinieerd als de (ontwikkelbare) vermogens van mensen om in voorkomende situaties op adequate, doelbewuste en gemotiveerde wijze adequaat te handelen. De meeste competenties bestaan uit een mix van kennis, houding en vaardigheden.

Het totale proces van beoordeling van een kandidaat wordt een *evc-procedure* genoemd. Deze beoordeling vindt plaats aan de hand van een *landelijke standaard*. In het hbo fungeren de landelijke beroepsprofielen die in overleg met het werkveld zijn vastgesteld als landelijke standaard. In het algemeen zijn opleidingen die in croho zijn geregistreerd gebaseerd op deze landelijke standaarden. In het mbo wordt die functie vervuld door de eindtermendocumenten en de kwalificatiedossiers die zijn vastgelegd in crebo-standaarden.² De evc-procedure mondt uit in een *ervaringscertificaat*. Dat is een document waarin de erkende competenties zijn beschreven, is toegelicht hoe deze zijn beoordeeld en waarom en op basis van welk bewijsmateriaal ze zijn erkend.

In het convenant zijn ook afspraken gemaakt over de borging en verbetering van de kwaliteit van evc-procedures, onder andere via regelmatige evaluaties van de

¹ De convenantpartners waren OCW (mede namens de staatssecretaris van SZW), HBO-raad, MBO Raad, Colo, PAEPON (nu NRTO), Stichting van de Arbeid, AOC Raad, Open Universiteit Nederland, CWI (nu UWV Werkbedrijf) en de Nederlandse Vereniging voor Examens.

² Crebo en croho zijn de centrale registers voor opleidingen respectievelijk in het beroepsonderwijs en de volwasseneducatie en het hoger onderwijs met informatie over alle door de overheid erkende opleidingen en de instellingen die ze mogen aanbieden.

kwaliteit van evc-procedures door daarvoor speciaal aangewezen externe beoordelaars, hierna *beoordelende organisaties* genoemd.

Waarborgen voor een goede evc-procedure

Een belangrijk uitgangspunt in het convenant is dat evc moet beantwoorden aan de behoefte van het individu. Mensen kunnen om verschillende redenen deelnemen aan een evc-procedure: omdat zij willen weten 'waar ze staan' ten opzichte van een landelijke standaard, omdat zij willen weten of hun ervaring kan worden ingebracht in een vervolgopleiding, etcetera. De rechten van kandidaten en de afspraken over de evc-procedure moeten duidelijk zijn vastgelegd en de vrijwilligheid en privacy moeten zijn geborgd. Om de kwaliteit van de beoordeling te garanderen moeten procedures en instrumenten betrouwbaar zijn en passen bij de landelijke standaarden. Assessoren en begeleiders ten slotte dienen competent, onpartijdig en onafhankelijk te zijn.

Evc voor de poort van het onderwijs

Uitgangspunt in het convenant is ook dat een evc-procedure onafhankelijk is van het onderwijs. Evc vindt 'voor de poort' plaats, wat wil zeggen dat er geen directe koppeling is met een eventuele (vervolg)opleiding. Hierin komt tot uiting dat een ervaringscertificaat een eigenstandige waarde heeft en dat de keuze om na evc een opleiding te volgen of een diploma-aanvraag te doen volledig aan de kandidaat is.³

Evc en erkend onderwijs

De praktijk leert dat de meerderheid van de kandidaten die een evc-procedure doorliepen zich vervolgens bij een door de overheid erkende opleiding aanmelden. De kandidaat biedt het ervaringscertificaat aan de examencommissie van de betreffende opleiding aan en op basis daarvan beslist de examencommissie over eventuele vrijstellingen, maatwerktrajecten of rechtstreekse diplomering. Zowel in het geval van vrijstellingen als bij rechtstreekse diplomering op basis van evc spreken we van het *verzilveren* van het ervaringscertificaat. Hier ligt de basis voor de aandacht die de Inspectie van het Onderwijs als toezichthouder aan evc geeft. Voor de inspectie is de kwaliteit van evc relevant voor zover deze van invloed is op de kwaliteit en het niveau van het erkende mbo en hbo.⁴ Vanuit dat perspectief vonden de eerdere onderzoeken en het huidige onderzoek naar evc plaats.

Eerdere inspectieonderzoeken

In 2009 publiceerde de inspectie twee rapporten over evc: *Kwaliteit evc-procedures in het mbo* en *Competent erkend? Over de kwaliteit van evc in het Hoger Onderwijs*. De inspectie was tot 2010 in het mbo een van de beoordelende organisaties die periodiek de kwaliteit van evc-procedures beoordelen. De resultaten van de onderzoeken die in 2008 zijn uitgevoerd zijn opgenomen in het hiervoor genoemde rapport. In 2009 heeft de inspectie in het mbo samen met andere beoordelende organisaties de kwaliteit van de evc-procedures beoordeeld bij instellingen die in het voorgaande jaar onvoldoende kwaliteit realiseerden. Van deze onderzoeken is geen eindrapport verschenen. De rol van beoordelende organisatie vervult de inspectie momenteel niet meer.

In december 2009 publiceerde de inspectie het rapport *Competent erkend?*. Dit rapport was de afsluiting van een onderzoek waarin de rol van de examencommissie met betrekking tot evc centraal stond, op vergelijkbare wijze als in het huidige rapport. Daarnaast werd gerapporteerd over het stelsel van evc als geheel.

De belangrijkste conclusie in beide rapporten was dat er veel kon worden verbeterd aan de kwaliteit van de evc-procedures en aan de ervaringscertificaten. Ook concludeerde de inspectie dat het systeem van externe kwaliteitsbeoordeling moest

³ In 2008 is deze zienswijze in het hoger onderwijs geformaliseerd in de Memorie van Toelichting op de Wet Versterking Besturing. Deze wijziging op de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) benoemt evc nadrukkelijk als contractactiviteit waaraan instellingen geen rijksbesteding mogen besteden (9 december 2008, dossier 32821).

⁴ Het wetenschappelijk onderwijs was niet op voorhand uitgesloten van het onderzoek; de beschikbare informatie wijst echter uit dat in het wetenschappelijk onderwijs de afgelopen jaren nauwelijks activiteiten op het gebied van evc werden ontplooid. Momenteel zijn er geen erkende aanbieders voor wo-standaarden.

verbeteren. Aanbeveling aan de overheid was om een sterkere regie te voeren op de verbetering van de kwaliteit van evc.

Verbeterbeleid

In de beleidsreactie op de beide inspectierapporten kondigde de overheid maatregelen aan om de kwaliteit van evc op korte termijn te verbeteren, in het bijzonder:⁵

- de uitvoering en inhoud van evc-procedures;
- de kwaliteit van de ervaringscertificaten;
- de werkwijze van de externe beoordelaars.

De toenmalige Projectdirectie Leren en Werken (OCW/SZW) heeft aan het Kenniscentrum EVC gevraagd een plan op te stellen om op de eerste twee punten verbetering te realiseren. Het Kenniscentrum schreef het *Actieplan evc* dat van kracht was van juli 2010 tot en met december 2011.⁶ De nadruk lag op het beter naleven van de landelijk vastgestelde normen door het borgen van de kwaliteit van de evc-procedures en ervaringscertificaten.

Wat betreft de werkwijze van de beoordelende organisaties werd aangekondigd dat een heldere en eenduidige set van werkafspraken ontwikkeld zou worden om een identieke werkwijze door de beoordelende organisaties te bevorderen.

Tot slot kondigde OCW aan voor de komende drie jaar de regie in het proces van kwaliteitsborging van evc te nemen. De juridische basis om die regierol ook daadwerkelijk te kunnen vervullen werd gelegd in de *Beleidsregel afgifte evc-verklaringen*.⁷

Het huidige onderzoek

Omdat de kwaliteit van evc zowel in het hbo als in het mbo te wensen overliet heeft de inspectie besloten twee jaar na de eerder genoemde onderzoeken een vervolgonderzoek te doen naar de kwaliteit van evc in relatie tot de doorstroom naar door de overheid erkend onderwijs. Dit onderzoek is uitgevoerd in de periode september 2011 tot maart 2012. De bevindingen zijn in dit rapport weergegeven.

1.2 Onderzoeksvraag

Kwaliteit en niveau erkend onderwijs

Uitgangspunt in het huidige onderzoek is de kwaliteit van evc voor zover die van invloed is op de kwaliteit en het niveau van het erkend mbo en hbo. Het onderzoek betreft niet de kwaliteit van evc-procedures op zich of de functie die evc vervult voor individuele kandidaten, werkgevers of de kenniseconomie maar beperkt zich tot evc-procedures die een vervolg krijgen in het erkende onderwijs. Ook is er geen onderzoek gedaan naar het functioneren van het stelsel van externe kwaliteitsborging.

Vraagstelling

De centrale vraag in het onderzoek luidt:

Nemen examencommissies in het mbo en hbo op verantwoorde wijze beslissingen over vrijstellingen, maatwerktrajecten en diplomering als een kandidaat een ervaringscertificaat wil verzilveren?

Het is van belang dat examencommissies met het ervaringscertificaat goede informatie in handen krijgen voor vrijstellings- of diplomeringbeslissingen en eventuele beslissingen over maatwerktrajecten, en zich goed informeren over de kwaliteit van evc. Of de ervaringscertificaten van voldoende kwaliteit zijn is ook

⁵ Ministerie van OCW, beleidsreactie op het inspectierapport *Competent erkend?*, 14 juni 2010, PLW/2010/9072

⁶ Actieplan *Kwaliteit van EVC*, 15 juli 2010. Zie de website van het Kenniscentrum EVC: www.kenniscentrumevc.nl.

⁷ Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 18 maart 2010, nr. PLW/2010/5453

relevant voor de vraag of de landelijke doelen die in het convenant zijn vastgelegd in de praktijk worden gerealiseerd, in het bijzonder wat betreft de overdraagbaarheid van ervaringscertificaten en (dus) het civiel effect ervan.⁸

Onderzoeksactiviteiten

De twee hoofdactiviteiten in het onderzoek zijn de beoordeling van de kwaliteit van een steekproef van ervaringscertificaten en gesprekken met een selectie van examencommissies. De werkwijze bij de beoordeling van ervaringscertificaten wordt toegelicht in paragraaf 1.3; de werkwijze in het onderzoek van de examencommissies komt in paragraaf 1.4 aan bod.

Naast gesprekken met examencommissies hebben diverse aanvullende gesprekken plaatsgevonden. Via groepsgewijze bijeenkomsten is bij de aanvang van het onderzoek met evc-aanbieders van gedachten gewisseld over recente ontwikkelingen, knelpunten bij de uitvoering van evc, de opzet van het onderzoek en de onderzoeksvragen. Ook zijn vergaderingen bezocht van de gezamenlijke externe beoordelaars. Het ministerie van OCW heeft verschillende onderzoeken naar evc geïnitieerd. Het betreft onder andere een onderzoek naar de kwantiteit, gerealiseerde evc-procedures in mbo en hbo, dat is uitgevoerd door Ecorys. Ook heeft het Kenniscentrum EVC onderzoek gedaan naar ervaren knelpunten bij verzilvering van ervaringscertificaten en naar overwegingen van evc-aanbieders om te stoppen. De inspectie heeft gesprekken gevoerd over deze onderzoeken met de onderzoekers en de opdrachtgever.

1.3 Werkwijze beoordeling ervaringscertificaten

De functie van het ervaringscertificaat

Het ervaringscertificaat bevat de uitkomst van de evc-procedure en beschrijft de erkende competenties. Op deze beschrijving moet de examencommissie haar beslissingen kunnen baseren. Daarvoor moet het ervaringscertificaat in ieder geval informatie verschaffen over het doel dat de kandidaat met de evc-procedure nastreeft, de landelijke standaard die gehanteerd is, de gebruikte instrumenten, de erkende competenties, en de gronden en bewijsstukken waarop deze worden erkend. Dit is uitgewerkt in de kwaliteitscode evc.

Steekproef

De inspectie beoordeelde in totaal 212 ervaringscertificaten: 144 in het mbo en 68 in het hbo. Aan elke instelling werd gevraagd drie ervaringscertificaten toe te zenden die in de periode 1 september 2010 tot 1 juli 2011 waren uitgereikt. Verzocht is om ervaringscertificaten van de drie standaarden (opleidingen) waar in de genoemde periode de meeste evc-kandidaten de procedure hadden doorlopen. Ook vroeg de inspectie recente ervaringscertificaten toe te zenden zodat de resultaten van het ingezette verbeterbeleid zo goed mogelijk tot hun recht zouden komen. Dit geeft een representatief beeld van de kwaliteit van ervaringscertificaten.

Beoordelingscriteria: landelijke afspraken

De inspectie ontleent de beoordelingscriteria aan de kwaliteitscode evc. Erkende aanbieders committeerden zich aan de criteria die in deze code zijn opgenomen. De kwaliteitscode specificeert onder 3.9 waaraan een ervaringscertificaat moet voldoen. De letterlijke tekst luidt als volgt:

"Een evc-procedure resulteert in een ervaringscertificaat waarin ten minste zijn opgenomen: de doelstelling van de kandidaat, de toegepaste landelijke standaard, de stappen van de evc-procedure en de daarin gehanteerde instrumenten, de erkende competenties, een duidelijke onderbouwing van deze erkenningen en een conclusie die past bij de doelstelling van de kandidaat. Een onderbouwing van de

⁸ Een ervaringscertificaat moet overdraagbaar zijn. Dit betekent vooral dat het een zelfstandig leesbaar document moet zijn.

erkenningen in een ervaringscertificaat bevat de volgende drie elementen die leesbaar en begrijpelijk zijn geschreven:

- a. een specifieke opgave voor welke onderdelen van de gehanteerde landelijke standaard erkenningen worden verstrekt. Deze onderdelen worden apart benoemd (voor mbo-standaarden bijvoorbeeld per deelkwalificatie, kerntaak of werkproces);
- b. op basis van welke bewijzen erkenning plaatsvindt. Waarmee of hoe toont de kandidaat per onderdeel van de landelijke standaard aan dat hij competent is?
- c. de relatie tussen a en b: waarom leidt het bewijs dat de kandidaat aandraagt bij de assessor(en) per onderdeel van de landelijke standaard tot de overtuiging dat er reden is voor erkenning?"

Dit leidt tot de beoordelingscriteria zoals vermeld in tabel 1.3a.

Tabel 1.3a: Beoordelingscriteria ervaringscertificaten op basis van 3.9 van de kwaliteitscode evc.

1.	Is het doel van de kandidaat goed geformuleerd?
2.	Is sprake van een duidelijke conclusie?
3.	Is beschreven welke landelijke standaard is toegepast?
4.	Zijn de stappen in de procedure en de beoordelingsinstrumenten toegelicht?
5.	Is duidelijk welke onderdelen van de landelijke standaard worden erkend?
6.	Is de erkenning per onderdeel overtuigend onderbouwd?
7.	Is per onderdeel duidelijk op basis van welk bewijsmateriaal erkenning plaatsvindt?

Ad 1 en 2. Doel van de kandidaat en conclusie van de assessor

Een van de uitgangspunten in het convenant is dat evc een eigenstandige waarde heeft. Kandidaten kunnen meerdere doelen hebben. Voor sommige kandidaten volstaat de beoordeling van de competenties; anderen weten bij voorbaat al dat zij een opleiding willen gaan volgen. Voor die laatste categorie is niet altijd van meet af aan duidelijk welke standaard het meest geëigend is. Iemand die vijf jaar als manager in de ict-branche heeft gewerkt bijvoorbeeld moet beslissen of een standaard op het gebied van ict of op het gebied van management en economie het meest geëigend is, en dat hangt onder meer af van persoonlijke carrièrewensen. Omdat niet elke kandidaat het doel vanaf het begin goed voor ogen heeft, is een goede intake belangrijk. Deze moet uitmonden in een heldere doelomschrijving in het certificaat. Het ervaringscertificaat dient ook een conclusie te bevatten die aansluit op dit doel. De conclusie moet op hoofdlijnen weergeven wat erkend is en wat de resultaten voor de kandidaat betekenen.

Ad 3. De landelijke standaard

De beoordeling van de kandidaat vindt plaats aan de hand van een landelijke standaard. In het mbo wordt die functie vervuld door de eindtermendocumenten en de kwalificatiedossiers die zijn vastgelegd in crebo-standaarden. In het hbo fungeren de landelijke beroepsprofielen als standaard.

Ad 4. Stappen in evc-procedure en gehanteerde instrumenten

Het ervaringscertificaat moet inzicht geven in het verloop van de evc-procedure. Dat betekent dat duidelijk moet zijn uit welke stappen de procedure bestond en welke instrumenten de assessoren hanteerden bij hun beoordeling. De beoordelingsinstrumenten dienen afgestemd te zijn op de onderdelen van de landelijke standaard en passen bij de te beoordelen kennis, houding en vaardigheden.

Ad 5. Erkende competenties

Uit het ervaringscertificaat moet blijken welke competenties en/of delen daarvan worden erkend. De kwaliteitscode evc vereist een specifieke opgave voor welke

onderdelen van de gehanteerde landelijke standaard erkenningen worden verstrekt. De onderdelen moeten apart worden benoemd, in het mbo, bijvoorbeeld, per deelkwalificatie of werkproces. In het hbo zijn de competenties in de beroepsprofielen soms op een (relatief) hoog abstractieniveau geformuleerd; in andere gevallen zijn ze concreter geformuleerd of is sprake van onderliggende processen, taken of indicatoren. De aard en uitwerking van de competenties verschillen dus per standaard.

Ad 6 en 7. Onderbouwing en bewijsmateriaal

De onderbouwing van de erkenning van de competenties vormt de kern van het ervaringscertificaat. Uit de onderbouwing moet duidelijk blijken waarom erkenning plaatsvindt en op basis van welke bewijzen dat gebeurt. De assessor moet dus goed beschrijven welke bewijsstukken om welke redenen tot een positief oordeel leiden. De onderbouwing van de erkenningen in het ervaringscertificaat is cruciaal voor het civiele effect van het ervaringscertificaat en voor de bruikbaarheid voor een examencommissie om beslissingen op te kunnen baseren.

Aanvullende beoordelingscriteria

Bij de beoordeling van de ervaringscertificaten zijn enkele criteria gehanteerd die niet specifiek in code 3.9 zijn benoemd maar die uit de overige delen van de kwaliteitscode evc voortvloeien. Deze zijn in tabel 1.3b opgenomen.

Tabel 1.3b: Beoordelingcriteria die voortvloeien uit de kwaliteitscode evc.

1.	Is er sprake van een volwaardige evc-procedure?
2.	Is het certificaat duidelijk over de status en reikwijdte van evc?
3.	Is het certificaat in goed Nederlands opgesteld?
4.	[Alleen mbo] Zijn <i>Taal en Leren, Loopbaan & Burgerschap</i> beoordeeld?
5.	[Alleen ho] Is sprake van een niveau-aanduiding van de competenties?

Ad 1. Volwaardige evc-procedure

Het moet gaan om evc zoals bedoeld in het convenant en de evc-code; vrijstellingsprocedures of intake-assessments voldoen niet. In eerder onderzoek van de inspectie bleek bijvoorbeeld dat ervaringscertificaten regelmatig ondertekend werden door (een lid van) de examencommissie en was het verschil tussen evc en intake-assessment vaak diffuus.

Ad 2. Duidelijkheid over evc

De lezer zou uit de tekst van het ervaringscertificaat moeten kunnen opmaken wat evc is, hoe evc zich verhoudt tot het onderwijs c.q. een eventuele vervolgopleiding en wie (of wat) een evc-aanbieder is. Ook is het informatief als het certificaat duidelijk maakt wie de assessoren zijn en op welk terrein en welk niveau zij deskundig zijn.

Ad 3. Taalgebruik

Bij het lezen van de ervaringscertificaten is op het gebruik van de Nederlandse taal gelet. Een ervaringscertificaat vervult immers een belangrijke communicatieve functie. De lezer zal bewust of onbewust aan het taalgebruik mede het vertrouwen in het certificaat afmeten. Los daarvan mag verwacht worden dat een officieel document van een erkende evc-aanbieder duidelijke taal bevat en zorgvuldig is geformuleerd.

Ad 4. Mbo: Taal en Leren, Loopbaan & Burgerschap

In het mbo moeten naast het beroepsgerichte deel van de standaard ook *Taal en Leren, Loopbaan & Burgerschap* worden beoordeeld als een kandidaat voor diplomering in aanmerking wil komen.

Ad 5. Hbo: niveau-indelingen

In veel ervaringscertificaten in het hbo wordt een indeling in niveaus gehanteerd. Dat er een behoefte bestaat aan een indeling in niveaus is te verklaren uit het feit dat een hbo bacheloropleiding in een voltijdse variant vier jaar studie omvat. Daarbij maakt het veel verschil of een competentie wordt beheerst op het niveau van het eerste of het vierde jaar. De inspectie ging na hoe vaak dat gebeurt en of voldoende duidelijk is wat de niveaus inhouden.

Wijze van beoordeling

Bij de beoordeling werd een driepuntschaal gehanteerd, waarbij O staat voor onvoldoende, T voor twijfelachtig en G voor goed. Alle ervaringscertificaten werden beoordeeld door ten minste twee beoordelaars, in wisselende duo's. Wanneer de oordelen onderling meer dan marginaal afweken beoordeelde ook een derde persoon het ervaringscertificaat of een onderdeel ervan.

1.4 Werkwijze gesprekken met examencommissies

De examencommissie in het mbo en hbo

De taak van de examencommissie in het mbo is vastgelegd in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Het betreft het organiseren en afnemen van examens en het uitreiken van diploma's (art. 7.4.6 WEB).

In het hoger onderwijs is de wettelijk taak van de examencommissie vastgelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). De examencommissie is het orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW). Kort gezegd komt het er op neer dat de examencommissie het niveau van afgestudeerden bewaakt. Dit wordt uitgewerkt in artikel 7.12b waar ook het verlenen van vrijstellingen expliciet als taak wordt benoemd.

Selectie

Bij aanvang van het onderzoek was niet bekend of en welke examencommissies recente ervaring hadden met het beoordelen van ervaringscertificaten. Om examencommissies te kunnen selecteren voor een gesprek was deze informatie noodzakelijk. In het mbo is daarom aan alle 181 aanbieders van erkend onderwijs gevraagd aan te geven hoeveel kandidaten met een ervaringscertificaat zich in de periode 1 september 2010 tot 1 juli 2011 per crebo-standaard meldden.⁹ In de sector hoger onderwijs zijn alleen onderwijsinstellingen aangeschreven die erkend onderwijs aanbieden en tevens evc-aanbieder zijn. Het betreft 23 instellingen van de ruim tachtig instellingen voor hoger beroepsonderwijs die geaccrediteerde bacheloropleidingen aanbieden.

In het mbo zijn enkele grote aanbieders van evc actief die zelf geen erkend onderwijs verzorgen. In het hbo is dat niet het geval. Het merendeel van de kandidaten die een evc-procedure doorlopen bij een evc-aanbieder die tevens onderwijs verzorgt, meldt zich bij de 'gelieerde' onderwijsinstelling.¹⁰ Waar kandidaten zich melden die de evc-procedure doorlopen bij een evc-aanbieder die geen onderwijs verzorgt, is niet bekend. De wat afwijkende situatie maakte dat in het hbo minder instellingen konden worden aangeschreven.

⁹ Om praktische redenen (het moment van de start van het onderzoek) kon niet worden gevraagd naar een geheel jaar.

¹⁰ Omdat evc voor de poort plaatsvindt en de instellingen evc en onderwijs in het algemeen goed gescheiden houden spreken we hier niet van *instellingen* zonder meer maar van *gelieerde instellingen*.

Examencommissies moesten dus recente ervaring hebben met het beoordelen van ervaringscertificaten. Daarnaast is bij de selectie ook rekening gehouden met een evenwichtige spreiding over onderwijssectoren, grote en kleine instellingen en bekostigde en niet-bekostigde instellingen. De inspectie sprak met 25 examencommissies: zeventien in het mbo en acht in het hbo. In totaal ging het om 21 instellingen: bij drie van de dertien instellingen in het mbo is met meer dan één examencommissie gesproken. Onderstaande tabel geeft de spreiding weer van de examencommissies over mbo en hbo en over bekostigde en niet-bekostigde instellingen.

Tabel 1.4: Spreiding selectie instellingen over mbo/hbo en bekostigde en niet-bekostigde instellingen.

	Bekostigd	Niet-bekostigd	Totaal
Mbo	7	6	13
Hbo	5	3	8
Totaal	12	9	21

Gespreksonderwerpen

In de gesprekken met examencommissies kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

1. de ervaringen van de examencommissie met evc;
2. de werkwijze van de commissie bij verzilvering;
3. of rechtstreekse diplomering op basis van evc plaatsvindt;
4. de kwaliteit van ervaringscertificaten;
5. afspraken over evc met (andere) evc-aanbieders en onderwijsinstellingen;
6. suggesties voor verdere kwaliteitsverbetering.

Gesprekspartners

In de meeste gevallen werd gesproken met de voorzitter van de examencommissie en één of twee leden van deze commissie. Daarnaast waren in enkele gevallen vertegenwoordigers van het evc-centrum of evc-coördinatoren bij het gesprek aanwezig. Van de gesprekken zijn in alle gevallen verslagen opgesteld die ter verificatie aan de gesprekspartners zijn voorgelegd.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 van dit rapport worden de bevindingen over de kwaliteit van ervaringscertificaten gepresenteerd. Daarna volgt een 'intermezzo' waarin aan de hand van concrete voorbeelden uit ervaringscertificaten een beeld wordt geschetst van goed en niet goed uitgewerkte oordelen van assessoren. Hoofdstuk 3 beschrijft vervolgens de bevindingen ten aanzien van de werkwijze van examencommissies bij het verzilveren van ervaringscertificaten. Het rapport besluit in hoofdstuk 4 met een samenvatting en de conclusies.

2 DE KWALITEIT VAN ERVARINGSCERTIFICATEN

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de beoordeling van een steekproef van 212 ervaringscertificaten: 144 in het mbo en 68 in het hbo. Deze werden uitgereikt tussen september 2010 en juni 2011.¹¹ De criteria zijn afkomstig uit de kwaliteitscode voor evc. Hieraan dienen alle erkende evc-aanbieders zich te houden. Eerst worden de resultaten gepresenteerd op basis van beoordelingscriteria die uit code 3.9 van de kwaliteitscode voor evc zijn afgeleid (paragraaf 2.2 tot en met 2.7). Vervolgens worden de resultaten besproken van de beoordeling op basis van enkele criteria die de inspectie aanvullend hanteerde (paragraaf 2.8).

2.2 Algemeen beeld

Tabel 2.2 geeft per criterium de uitkomsten weer van de beoordeling van de 212 ervaringscertificaten op elk van de zeven landelijk overeengekomen beoordelingscriteria. Bij de beoordeling is een driepuntschaal gehanteerd: O staat voor onvoldoende, T voor twijfelachtig en G voor goed.

In het mbo zijn 144 ervaringscertificaten beoordeeld. Daarvan zijn er vier die op alle onderstaande criteria als goed zijn beoordeeld. In het hbo is geen van de 68 ervaringscertificaten op alle criteria als goed beoordeeld.

Tabel 2.2: Ervaringscertificaten afgemeten aan landelijk afgesproken criteria: percentage onvoldoende, twijfelachtig en goed.

		MBO (N=144)			HBO (N=68)		
		O	T	G	O	T	G
1.	Is de doelstelling van de kandidaat duidelijk?	33%	24%	43%	43%	25%	32%
2.	Is er een goede conclusie?	38%	24%	38%	62%	12%	26%
3.	Is beschreven welke landelijke standaard werd toegepast?	10%	9%	81%	14%	24%	62%
4.	Zijn de stappen in de procedure en de beoordelingsinstrumenten toegelicht?	15%	31%	54%	22%	69%	9%
5.	Is duidelijk welke onderdelen van de landelijke standaard werden erkend?	17%	20%	63%	76%	18%	6%
6.	Is sprake van een goede onderbouwing van de erkenningen?	89%	6%	5%	93%	4%	3%
7.	Is duidelijk op basis van welk bewijsmateriaal erkenning plaatsvindt?	86%	8%	6%	86%	13%	1%

De resultaten worden onderstaand per criterium toegelicht. Voor zover mogelijk wordt daarbij een relatie gelegd met de uitkomsten van eerdere rapportages van de inspectie in 2009.

2.3 Doelstelling van de kandidaat en conclusie van de assessor

Bevinding

Tabel 2.2 laat zien dat respectievelijk 43 procent (mbo) en 32 procent (hbo) van de ervaringscertificaten adequate informatie bevat over de doelstellingen van de kandidaat. Wat de conclusies van de evc-procedure betreft geldt dat voor 38 procent

¹¹ In beide sectoren is een beperkt aantal certificaten beoordeeld buiten deze periode, omdat deze door de instellingen aangeleverd waren.

(mbo) en 26 procent (hbo). Over de gehele linie is de situatie in het mbo enigszins beter dan in het hbo. In grote lijnen is de kwaliteit van de certificaten op deze aspecten ten opzichte van eerdere inspectieonderzoeken enigszins verbeterd.

Toelichting

In de ervaringscertificaten wordt bij de formulering van het loopbaandoel niet altijd de relatie met de landelijke standaard gelegd. In die gevallen is onvoldoende duidelijk wat de kandidaat wil laten beoordelen. Vooral in het hbo bevat een relatief groot deel van de certificaten een conclusie die onvoldoende helder is. Vaak ontbreekt de relatie met het doel van de kandidaat of is de conclusie in zodanig algemene termen verwoord dat die relatie onvoldoende duidelijk is. In beide sectoren komt het regelmatig voor dat de conclusie niet of maar ten dele aansluit op het doel van de kandidaat.

Ondanks de kritische uitkomst is sprake van verbetering ten opzichte van eerder inspectieonderzoek. In het mbo werd in 2009 vaker dan nu geconstateerd dat doelstellingen onvolledig, onduidelijk of onjuist waren en dat conclusies niet beantwoordden aan de doelstelling. In het hbo constateerde de inspectie in 2009 dat in 80 procent van de gevallen de conclusie niet in termen van het loopbaandoel was geformuleerd. Op dat punt zijn de ervaringscertificaten in het hbo dus verbeterd. De uitkomsten met betrekking tot de formulering van het doel van de kandidaat zijn in het hbo echter gelijk gebleven: ook in 2009 was ongeveer 40 procent van de certificaten onvoldoende duidelijk over het loopbaandoel.

2.4 De landelijke standaard

Bevinding

In het mbo wordt in 81 procent van de gevallen volledige duidelijkheid gegeven over de gehanteerde landelijke standaard. In het hbo geldt dat voor 62 procent van de certificaten. Ten opzichte van 2009 is de situatie verbeterd.

Toelichting

Het oordeel *goed* betekent in dit geval dat de naam en het crebo- of crohonummer van de gehanteerde standaard zijn vermeld, dat de juiste, formele, benaming is gehanteerd en dat de bron of vindplaats van de standaard is vermeld, zodat de lezer zich desgewenst verder kan informeren. In het mbo ontbreekt nog te vaak de cohortaanduiding van het kwalificatiedossier. Omdat de inhoud van de standaard per cohort kan verschillen is dat echter wel relevante informatie. Dit leidde in de gevallen waar het niet vermeld stond niet tot het oordeel *twijfelachtig* of *onvoldoende*.

In respectievelijk 10 procent (mbo) en 14 procent (hbo) van de ervaringscertificaten is de informatie over de gehanteerde standaard onvoldoende. In deze gevallen ontbreekt de aanduiding van de standaard of is niet de juiste (formele) naam van de opleiding gebruikt. In het hbo is de situatie ten opzichte van 2009 verbeterd: eerder werd geconstateerd dat in ruim 35 procent van de certificaten niet de (officiële) naam en het crohonummer waren vermeld. Nu is het percentage onvoldoendes op dit punt aanzienlijk geringer. Ook in het mbo is sprake van een verbetering ten opzichte van 2009.

2.5 Procedure en beoordelingsinstrumentarium

Bevinding

Nagenoeg alle ervaringscertificaten bevatten informatie over de stappen die tijdens de evc-procedure zijn doorlopen en de gehanteerde beoordelingsinstrumenten. Voor beide sectoren geldt echter dat deze informatie in een aanzienlijk aantal gevallen niet adequaat is. In het mbo is de informatie in 46 procent van de gevallen onvoldoende of twijfelachtig; in het hbo geldt dat zelfs voor 91 procent van de

certificaten. De informatie is vaak erg summier en niet op de individuele kandidaat toegespitst. Daarnaast valt op dat in een overgrote meerderheid van de beoordelingen een beperkt beoordelingsinstrumentarium wordt gebruikt. De kwaliteitscode vereist dat beoordelingsinstrumenten afgestemd zijn op de onderdelen van de landelijke standaard en passen bij de te beoordelen kennis, houding en vaardigheden. Dit geldt over de volle breedte van de competenties en op het juiste niveau. Dat is nu niet het geval. De inspectie betwijfelt of de gebruikte instrumenten wel geschikt zijn om alle facetten van de betreffende competenties te beoordelen.

Toelichting: stappen in de evc-procedure

Wat de stappen in de evc-procedure betreft wordt bijna altijd gebruikgemaakt van een algemene standaardtekst die voor alle kandidaten wordt gehanteerd. De standaardtekst somt de stappen in de procedure op maar licht de inhoud en het tijdpad veelal niet toe. Het concrete proces dat de individuele kandidaat doorliep wordt daardoor zelden inzichtelijk.

Toelichting: onderzoeksinstrumentarium

Nagenoeg alle ervaringscertificaten bevatten informatie over het toegepaste beoordelingsinstrumentarium. Ook deze informatie is vaak erg summier. Standaardinstrumenten in de beoordeling zijn het portfolio en het criteriumgerichte interview. Een portfolio bevat (bewijzen van) beroepsproducten: werkstukken die de kandidaat, behaalde diploma's en certificaten. Het criteriumgerichte interview is een instrument om op gestructureerde wijze gerealiseerde competenties in een gesprek met de kandidaat vast te stellen.

In het hbo wordt het criteriumgerichte interview veelal door twee assessoren gevoerd. In het mbo wordt dat gesprek meestal gevoerd door één assessor. In een meerderheid van de gevallen berust het oordeel van de assessoren volledig op de beoordeling van documenten in het portfolio en het criteriumgerichte interview met de kandidaat. In een minderheid van de ervaringscertificaten is sprake van aanvullende beoordelingsinstrumenten zoals een werkplekonderzoek, een praktijktoets of een assessment.

De informatie over het beoordelingsinstrumentarium roept regelmatig vragen op over de toepassing van deze instrumenten. Dat geldt bijvoorbeeld als de kandidaat gevraagd wordt een voorgestructureerde zelfbeoordeling in het portfolio op te nemen. Uit de ervaringscertificaten wordt dan onvoldoende duidelijk hoe kritisch de assessoren zijn bij het wegen van de oordelen van de kandidaat en wat zij daar in het criteriumgerichte interview aan eigen bevindingen tegenover stellen. Overigens hangt het feit dat deze informatie bij de lezer twijfel oproept in sterke mate samen met de veelal gebrekkige onderbouwing van de oordelen door de assessor (zie paragraaf 2.7).

Waar andere beoordelingsinstrumenten worden ingezet dan het portfolio en het criteriumgerichte interview gaat het meestal om werkplekbezoek, videomateriaal en taal- en rekentoetsen. In een enkel geval wordt de kandidaat gevraagd om in een apart assessment specifieke vaardigheden te demonstreren. Dat laatste werd in het hbo slechts in één geval aangetroffen. Ook komen werkplekbezoek en werkplekbeoordelingen in het hbo nauwelijks voor. In het mbo geldt dat voor de opleidingen in de kinderopvang en opleidingen in de techniek met enige regelmaat sprake is van een werkplekbezoek, vaak in combinatie met het criteriumgerichte interview. In het ervaringscertificaat komt de toegevoegde waarde van het werkplekbezoek echter vaak onvoldoende tot uiting. In enkele gevallen wordt een praktijktoets of een assessment ingezet als beoordelingsinstrument. Een zelfanalyse of 360 graden feedback heeft in tegenstelling tot het onderzoek waarover in 2009 werd gerapporteerd een minder prominente plek in de evc-procedures. Als van dit instrument gebruik wordt gemaakt dan is het resultaat als ondersteunend bewijsmateriaal in het portfolio opgenomen.

2.6 De erkenning van competenties

Bevinding

In het mbo wordt in 63 procent van de ervaringscertificaten duidelijk vermeld welke competenties of onderdelen van de landelijke standaard worden erkend; in 20 procent van de certificaten is de informatie twijfelachtig. In het hbo is deze informatie in slechts 6 procent van de gevallen toereikend en in 18 procent van de gevallen twijfelachtig.

Toelichting

Op dit criterium lopen de oordelen in mbo en hbo vrij sterk uiteen: in het mbo is de informatie in 17 procent van de gevallen ontoereikend, in het hbo geldt dat in 76 procent van de gevallen. Dat heeft te maken met het feit dat mbo-standaarden concreter en gedetailleerder zijn dan hbo-standaarden.

In het mbo vindt de onderbouwing over het algemeen plaats op het niveau van de werkprocessen van het betreffende kwalificatiedossier (en op het niveau van deelkwalificaties in het geval van eindtermendocumenten). In een aantal gevallen ontbreekt de onderbouwing per werkproces geheel en wordt slechts een algemene beschrijving per kerntaak of een uitwerking van een opdracht beschreven. Soms worden een aantal werkprocessen of deelkwalificaties in het geheel vergeten.

In het hbo komt het vaak voor dat de gehele standaard in het ervaringscertificaat in acht à twaalf korte zinnen of zelfs steekwoorden wordt samengevat, en dat een onderliggende laag van werkprocessen, taken of beoordelingsaspecten ontbreekt. Ook komt het regelmatig voor dat competenties gedeeltelijk worden erkend zonder dat wordt uitgelegd wat dit inhoudt of om welk deel het gaat. Een vergelijkbaar probleem doet zich voor als erkenning plaatsvindt op een bepaald niveau (beginnend, gevorderd) en het onderscheid tussen de niveaus niet wordt uitgelegd. Dat maakt het voor de lezer in veel gevallen onmogelijk om na te gaan wat er nu precies erkend wordt.

2.7 Onderbouwing oordelen en bewijsmateriaal

Bevinding

De informatie over de erkenning van de competenties vormt de kern van het ervaringscertificaat. De waarde van die informatie is afhankelijk van de wijze waarop wordt onderbouwd of en in hoeverre de kandidaat over de beoordeelde competenties beschikt en waarom en op basis van welk bewijs de assessoren tot dit oordeel zijn gekomen. In een grote meerderheid van de gevallen zijn de onderbouwingen onvoldoende: in het mbo geldt dit voor 89 procent van de certificaten en in het hbo voor 93 procent. Ook de informatie over het gebruikte bewijsmateriaal is ontoereikend. Dit geldt zowel in het mbo als in het hbo voor 86 procent van de certificaten. De aandacht voor (theoretische) kennis en transfer van kennis en inzicht is gering. Meer algemeen geldt dat veel onderbouwingen de competenties inhoudelijk (qua breedte, diepgang en niveau) onvoldoende dekken. Op deze punten is de situatie in het mbo noch in het hbo verbeterd sinds 2009.

Toelichting: onderbouwingen

Vaak dekt de onderbouwing slechts een deel van de competentie of het werkproces. In die gevallen omvat het te beoordelen aspect meerdere dimensies (handelingen, kennisgebieden) die niet alle in de onderbouwing terugkomen. Niet duidelijk is dan of de competentie in de volle breedte door de assessor beoordeeld is, en dus door de kandidaat verworven is. Dit geldt zowel voor het mbo als het hbo.

In het mbo wordt meestal een onderbouwing per werkproces gegeven. Soms wordt een onderbouwing op het meer abstracte niveau van een kerntaak gegeven.

Regelmatig werden letterlijke delen van de tekst uit het betreffende kwalificatiedossier als onderbouwing gegeven, gevolgd door een enkele zin met de strekking dat de kandidaat daaraan voldoet. Uit de onderbouwing blijkt dan onvoldoende dat de kandidaat het werkproces werkelijk beheerst. Als een assessor een werkplekbezoek heeft gebracht bestaat de onderbouwing veelal uit een beschrijving van de opdracht die de kandidaat heeft uitgevoerd en ontbreekt informatie waaruit blijkt dat de assessor het eindresultaat van de opdracht heeft afgezet tegen de eisen van het betreffende werkproces, en dat het voldoet. In de meeste ervaringscertificaten wordt uit de onderbouwing niet duidelijk of de assessor in het erkennen van werkprocessen/deelkwalificaties ook het niveau van de crebo-standaard heeft meegewogen.

Voor zover dit uit het ervaringscertificaat is af te leiden worden kandidaten in het hbo in een meerderheid van de gevallen beoordeeld op zeer algemeen geformuleerde competenties. De gehanteerde standaard is dan gereduceerd tot een opsomming van zo'n tien korte zinnen of steekwoorden die de totale inhoud van de standaard aanduiden. Vaak zal de assessor een uitgebreider overzicht van de beoordelingspunten tot zijn of haar beschikking hebben, maar uit de tekst van het certificaat blijkt dat niet.¹² Bij zeer algemeen geformuleerde competenties, zoals 'communicatief', 'innovatief' of 'manager' is niet duidelijk welke breedte en diepgang achter de eisen schuilgaat.¹³ Competenties zijn zelden geconcretiseerd in onderliggende taken, deelcompetenties of beoordelingscriteria. Dit is de meest waarschijnlijke oorzaak van het feit dat ook de onderbouwende teksten van de assessoren vaak blijven steken op een hoog abstractieniveau. Daardoor wordt onvoldoende duidelijk of en welke meer concrete onderliggende aspecten zijn beoordeeld.

Voor beide sectoren geldt dat vaak de beschrijving van de *oordeelsvorming* achterwege blijft en wordt volstaan met *beschrijvingen*. Frequent worden één of meer dimensies van de competentie in de onderbouwing van de erkenning in het geheel niet aan de orde gesteld. Ook komt het regelmatig voor dat de onderbouwing niet aansluit op het gevraagde. Dat is bijvoorbeeld het geval als naar inzicht of toepassing wordt gevraagd maar de onderbouwing van de assessor zich beperkt tot de kennis van de kandidaat.

In 2009 signaleerde de inspectie in het mbo als meest voorkomende tekortkoming het ontbreken van een voor derden begrijpelijke onderbouwing. Toen ontbrak in veel gevallen de argumentatie volledig of was deze onduidelijk. Ook in het hbo constateerde de inspectie in 2009 dat in de meeste gevallen niet duidelijk was waarom de assessor vindt dat erkenning gerechtvaardigd is. De kwaliteit van de ervaringscertificaten is op dit belangrijke aspect in geen van beide sectoren verbeterd.

Toelichting: bewijsmateriaal

In beide sectoren is zelden duidelijk wat de aard en omvang van de bewijsstukken in het portfolio is. Het aantal voorbeelden waarbij de inhoud van het portfolio expliciet wordt beoordeeld op relevantie, actualiteit en validiteit is gering. Met name in combinatie met de vaak zeer gebrekkige onderbouwing van de erkende competenties uit zich dit als tekortkoming.

Vaak wordt eenzelfde bewijsstuk aangedragen bij de beoordeling van verscheidene competenties. Dat is op zich een voorstelbare handelwijze. Als het bewijsmateriaal in algemene zin beperkt is roept het echter vragen op. Dat geldt des te meer als in de onderbouwing de verschillende competenties die in het bewijsstuk zijn geïntegreerd onvoldoende tot hun recht komen. Als aan één beroepsproduct zowel planvaardigheid, inzicht, toepassen van kennis en communicatieve vaardigheden worden afgelezen mag worden verwacht dat de assessor op elk van deze aspecten

¹² Uit de gesprekken met examencommissies bleek dat assessoren veelal inderdaad een uitgebreider beoordelingskader hanteren. Dit blijkt echter niet uit de ervaringscertificaten.

¹³ Zoals uit deze voorbeelden blijkt wordt vaak als competentie aangeduid wat in werkelijkheid rollen zijn.

zijn oordeel separaat onderbouwt en toelicht in het licht van het betreffende bewijsmateriaal.

In die gevallen waarin de kandidaat lange tijd in één werkomgeving functioneerde rijst de vraag of de kennisbasis breed genoeg is om aan de standaard te voldoen. De ervaring van de kandidaat kan in die gevallen te bedrijfsspecifiek functiegericht zijn om aan de landelijke standaard te voldoen. De ervaringscertificaten laten wat dit betreft weinig aandacht voor breedte en diepgang van kennis zien en schenken ook weinig aandacht aan het vermogen van de kandidaat tot transfer van kennis en inzicht. Met *transfer* wordt bedoeld dat een kandidaat in staat is om competenties in verschillende (werk)omgevingen toe te passen. Meer in algemene zin bevatten veel ervaringscertificaten slechts summiere informatie over de wijze waarop actuele theoretische kennis wordt getoetst. Dit knelt vooral in het hbo. Een hbo-opleiding is immers geen functiegerichte training of bedrijfsopleiding, maar ook in het mbo is het een aandachtspunt.

Veel bewijsmateriaal - met name in het hbo - heeft de vorm van beleidsanalyses, marktverkenningen, (afdelings)plannen of evaluaties. In die gevallen wordt zelden duidelijk gemaakt wat de exacte bijdrage van de kandidaat aan het product was. Meer in algemene zin ontbreekt vaak informatie op basis waarvan de lezer zich een beeld kan vormen van de specifieke taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, rollen etcetera van de kandidaat bij de totstandkoming van beroepsproducten.

Ook in 2009 constateerde de inspectie in beide sectoren dat vaak niet duidelijk was op basis van welke bewijsstukken erkenning plaatsvindt. Eveneens gold toen dat in een meerderheid van de gevallen het oordeel niet of onvoldoende gestoeld was op feiten en onvoldoende was onderbouwd met concrete activiteiten. De kwaliteit van de ervaringscertificaten is dus op dit punt niet verbeterd.

2.8 Aanvullende beoordelingscriteria

Bij de beoordeling van de ervaringscertificaten zijn enkele aanvullende criteria gehanteerd die voortvloeien uit de kwaliteitscode evc. Tabel 2.8a geeft nogmaals de criteria weer die in hoofdstuk 1 werden toegelicht.

Tabel 2.8a: *Beoordelingcriteria die voortvloeien uit de kwaliteitscode evc.*

1.	Is er sprake van een volwaardige evc-procedure?
2.	Is het certificaat duidelijk over de status en reikwijdte van evc?
3.	Is het certificaat in goed Nederlands opgesteld?
4.	[Alleen mbo] Zijn <i>Taal en Leren, Loopbaan & Burgerschap</i> beoordeeld?
5.	[Alleen ho] Is sprake van een niveau-aanduiding van de competenties?

Volwaardige evc-procedure?

Van een volwaardige evc-procedure is sprake als evc plaatsvindt overeenkomstig de uitgangspunten van het convenant *Een kwaliteitscode voor evc*. In dat geval geldt onder meer dat de beoordeling plaatsvindt aan de hand van een landelijke standaard en dat er een duidelijke scheiding is tussen evc en het eventuele (vervolg)onderwijs. Dat laatste houdt in dat evc niet per definitie gericht is op instroom in een opleiding: er is dus geen sprake van een vrijstellingsprocedure of intake-assessment.

In eerder onderzoek van de inspectie bleek dat examencommissies regelmatig zelf ervaringscertificaten ondertekenden en dat ook in andere opzichten het principe dat evc voor de poort van het onderwijs plaatsvindt niet altijd werd nageleefd. Soms bevatte het ervaringscertificaat bijvoorbeeld al een uitspraak over de vrijstellingen die konden worden verkregen. In 2009 constateerde de inspectie dat in het mbo in

de helft en in het hbo in een kwart van de gevallen de scheiding tussen evc en onderwijs onvoldoende was en geen sprake was van volwaardige evc-procedures.

In het huidige onderzoek werd dit probleem slechts in een kleine minderheid van de gevallen aangetroffen. Wel komt het nog met enige regelmaat voor dat in het certificaat al uitspraken worden gedaan over omvang van mogelijke vrijstellingen c.q. de lengte van een te volgen studietraject.

Status en reikwijdte van evc

In beide sectoren geldt dat een kleine minderheid van de certificaten uitlegt wat evc is en wat de status van de evc-aanbieder is. Wel geldt dat in het mbo een meerderheid van de certificaten vermeldt dat de kandidaat zich kan melden bij een onderwijsinstelling voor verzilvering. Ook in het hbo komt het wel voor dat bijvoorbeeld een lijst met namen van hogescholen die de betreffende opleiding aanbieden in het certificaat wordt opgenomen. Meer informatie wordt echter zelden aangetroffen. Informatie over de status van de evc-aanbieder, bijvoorbeeld dat deze erkend is, en wat dat betekent, werd in geen enkel geval aangetroffen. Ook het aantal certificaten dat tekst en uitleg geeft over de deskundigheid van de assessor is op één hand te tellen. Het is overigens niet verplicht deze informatie in het ervaringscertificaat op te nemen, maar het zou het vertrouwen in het ervaringscertificaat ten goede kunnen komen.

Taalgebruik

Zowel in het mbo als in het hbo geldt voor ongeveer de helft van de ervaringscertificaten dat het taalgebruik adequaat en verzorgd is. Het aantal certificaten dat in dit opzicht niet voldoet is dus te groot. Met regelmaat worden ervaringscertificaten aangetroffen die meerdere grammaticale fouten bevatten en in onbeholpen Nederlands zijn opgesteld. Dit komt de uitstraling van het ervaringscertificaat en daarmee het vertrouwen in evc niet ten goede en beïnvloedt zo het civiel effect in negatieve zin.

Taal, en Leren, Loopbaan & Burgerschap (mbo)

Voor de landelijke standaarden die gebaseerd zijn op de kwalificatiedossiers kan naast het beroepsgerichte deel tijdens de evc-procedure ook *Leren, Loopbaan & Burgerschap*, en *Taal*, Nederlands en/of een moderne vreemde talen, beoordeeld worden. Beide onderdelen hoeven niet in de evc-procedure te worden gemeten. Als ze niet als onderdeel van de evc-procedure gemeten worden, kan de examencommissie echter niet overgaan tot directe diplomering, maar zal zij de ontbrekende onderdelen moeten (laten) toetsen. De inspectie is daarom nagegaan of de ervaringscertificaten hierover relevante informatie geven. De uitkomst is opgenomen in tabel 2.8b.

Tabel 2.8b: Is de informatie over Leren, Loopbaan & Burgerschap en Taal adequaat?

	Aantal onderzochte certificaten (N=144)	Percentage
Goed	30	21%
Twijfelachtig	8	4%
Onvoldoende	96	67%
Niet van toepassing	10	7%
Totaal	144	100%

In tweederde van de ervaringscertificaten in het mbo is de informatie over *Leren, Loopbaan & Burgerschap* en Nederlands en/of moderne vreemde talen niet adequaat. Dit is meestal als gevolg van het feit dat de vermelding van de oordelen over talen ontbreekt op het certificaat, zonder dat is aangegeven is dat de beoordeling ervan niet binnen de evc-procedure plaatsvond. Ook komt het regelmatig voor dat deze onderdelen niet op de juiste wijze en/of niveaus worden gemeten.

Niveau-aanduidingen (hbo)

Vooraf in het hbo wordt per erkende competentie vaak een niveaubeoordeling toegevoegd. Dat betekent dat per erkende competentie bijvoorbeeld de aanduiding 'basis', 'gevorderd' of 'startbekwaam' wordt gebruikt. Dat gebeurt in 41 procent van de certificaten. Zelden wordt echter uiteengezet hoe de gehanteerde indeling in niveaus zich verhoudt tot het instroomniveau, het niveau van de propedeuse, de hoofdfase, het eindniveau Associate degree (Ad) of het hbo-afstudeerniveau (Bachelor). De niveaus zelf zijn niet uitgewerkt in beoordelingscriteria. Algemene termen als 'beginnend' of 'gevorderd' zijn niet toereikend, zeker als informatie over de cesuur tussen de niveaus niet aanwezig is. Goed uitgewerkt zou dat het eerder beschreven probleem van te globaal geformuleerde competenties ten dele kunnen oplossen. Dat in veel gevallen naast een niveau-aanduiding (of in plaats daarvan) gebruik wordt gemaakt van de kwalificatie 'gedeeltelijk' om aan te geven of een competentie wordt beheerst is om vergelijkbare redenen problematisch als niet duidelijk wordt gemaakt welk deel van de competentie wordt beheerst.

INTERMEZZO: PRAKTIJKVOORBEEDEN VAN ONDERBOUWINGEN

Inleiding

In dit intermezzo wordt aan de hand van enkele voorbeelden een beeld geschetst van goed en niet goed geformuleerde oordelen van assessoren. Steeds wordt de volledige onderbouwing van de betreffende competentie weergegeven zoals deze in het ervaringscertificaat is opgenomen. Er zijn dus geen passages weggelaten of gewijzigd. Ook de formulering van de competentie is letterlijk overgenomen. Eerst volgen enkele ontoereikende teksten, daarna twee goede voorbeelden.

Voorbeelden van ontoereikende onderbouwingen

Voorbeeld 1. Mbo-standaard Helpende zorg & welzijn, niveau 2

Werkproces 1.4 Handelt in onvoorziene situaties

Onderbouwing Bewijsstukken FTC1-B4, FTC1-B2, FTC1-B3, FTC1-B1, Mevrouw zorgt er voor dat ze is voorbereid en de cliënt tijdens het werk. Hierbij houdt ze het begeleidingsplan goed in beeld. Vakbekwaamheid is voldoende aangetoond.

Erkenning Volledig

Het werkproces in voorbeeld 1 is op basis van bovenstaande onderbouwing volledig erkend. De assessoren voeren diverse bewijsstukken uit het portfolio op om dit werkproces aan te tonen; dat blijkt uit de codes *FTC1-B4* etcetera. Wat de inhoud van de bewijsstukken is, of het relevant bewijs is en hoe het heeft bijgedragen aan het oordeel van de assessoren blijkt echter niet uit de onderbouwing. Bovendien sluit de onderbouwing niet aan bij de inhoud van het werkproces; er wordt niet ingegaan op hoe de kandidaat handelt in *onvoorziene* situaties.

Voorbeeld 2. Mbo-standaard onderwijsassistent, niveau 4

Werkproces 2.1 Voert werkzaamheden uit t.b.v. het primaire proces

Onderbouwing Mevrouw pakt gedrag aan wanneer ze dat signaleert. Haar stijl is daarbij streng, rechtvaardig en consequent. Belangrijk daarbij is dat leerlingen leren met elkaar te blijven communiceren. Humor is een belangrijk middel. Leerlingen moeten school als "leuk" ervaren.

Bewijsstukken: 3.12 Feedback collega X
3.21 en 3.22: overname les en feedback van docent

Erkenning Volledig

In voorbeeld 2 wordt het werkproces *werkzaamheden uitvoeren ten behoeve van het primaire proces* erkend. De opleiding onderwijsassistent is een opleiding op niveau 4. Hier wordt in de onderbouwing niet aan gerefereerd.

Het kwalificatiedossier benoemt als kern van dit werkproces het uitvoeren van voorbereidende en afrondende werkzaamheden, zoals het inrichten en opruimen van de leeromgeving en het klaarzetten en opruimen van leermiddelen. Ook praktisch en organisatorisch bijdragen aan het klassenmanagement hoort bij dit werkproces. In dit voorbeeld wordt slechts één aspect van klassenmanagement zeer summier beschreven, het aanpakken van gedrag. Onduidelijk is waaruit blijkt of de kandidaat gedrag goed signaleert en interpreteert. Door het onzorgvuldige taalgebruik is niet

duidelijk of de passage over het belang van leren communiceren een opvatting van de assessor weergeeft, een oordeel over de kandidaat betreft of een norm uit het kwalificatiedossier behelst.

Voorbeeld 3. Mbo-standaard Allround timmerkracht nieuwbouw, niveau 3

Werkproces 1.5 Controleert de maatvoering

Onderbouwing In het door de heer X aangeleverde portfolio wordt dit werkproces niet direct aangetoond of omschreven. In het eindgesprek licht de heer X toe dat hij regelmatig de maatvoering de controleert en zo nodig de afwijkingen overlegt met de projectleider en de opdrachtgever en stelt zonodig zaken bij.

Erkenning In voldoende mate aangetoond

In voorbeeld 3 moet een kandidaat maatvoering controleren. Dit werkproces vraagt om kennis en *vaardigheden*. Het wordt uitsluitend op basis van een gesprek erkend. Een gesprek is geen goed beoordelingsinstrument om vaardigheden aan te tonen. Deze moeten gedemonstreerd worden of in het portfolio moet valide bewijs zijn opgenomen. Er wordt alleen vermeld dat de heer X kan vertellen dat hij regelmatig de maatvoering controleert en overlegt over afwijkingen, het wordt niet duidelijk dat de assessor heeft vastgesteld dat de heer X daadwerkelijk maatvoering kan controleren.

Voorbeeld 4. Hbo-standaard Management, Economie en Recht, niveau 6

Competentie De afgestudeerde MER adviseert in bestaand beleid en levert een bijdrage aan de ontwikkeling van nieuw beleid voor een afdeling binnen de juridische en financiële beleidskaders van de gehele organisatie in samenspraak met de verantwoordelijke voor dat beleid.

Onderbouwing Het assessmentgesprek heeft aangetoond dat de competentie door de kandidaat behaald is.

Erkenning Volledig

In voorbeeld 4 ontbreekt de inhoudelijke onderbouwing volledig: de assessoren lichten niet toe wat hen ervan heeft overtuigd dat de kandidaat deze competentie beheerst en of daarbij bewijsmateriaal is beoordeeld.

Voorbeeld 5. Hbo-standaard Management Economie en Recht, niveau 6

Competentie Ontwikkelen van een visie op veranderingen en trends in de externe omgeving (ook internationaal) en deze binnen de organisatie communiceren.

Onderbouwing Kandidaat heeft het vermogen om zelfstandig op basis van specialistische kennis een advies uit te brengen in een complexe situatie, getuige het door kandidaat opgestelde adviesrapport FSC Management Systeem.

Erkenning Volledig

In voorbeeld 5 dekt de onderbouwing de competentie niet. Niet vermeld wordt waaruit blijkt dat de kandidaat in kan gaan op veranderingen en trends, noch of de internationale dimensie in de beoordeling is betrokken. Ook is niet duidelijk of uit het adviesrapport blijkt dat de kandidaat daadwerkelijk zelf een visie heeft ontwikkeld, zelfstandig kan adviseren in complexe situaties en daarover kan communiceren.

Voorbeeld 6. Hbo-standaard Bedrijfskunde, niveau 6

Competentie Marktgericht handelen

Onderbouwing Op niveau drie is verdere groei gevraagd in het opzetten van een marktwerkingplan en de uitvoering daarvan. In haar huidige functie houdt [...] zich wel bezig met marktanalyse, maar niet met marktwerking.

Erkenning Op niveau 2

In voorbeeld 6 is de competentie in zeer algemene termen verwoord. De onderbouwing is cryptisch en summier. De tekst van het oordeel sluit niet aan op de terminologie van de competentie zelf. Concrete aanduidingen van bewijsmateriaal ontbreken, evenals informatie over de weging daarvan door de assessor. Elders in het certificaat wordt duidelijk dat de competentie wordt erkend op 'niveau 2'. Wat dat inhoudt wordt echter niet toegelicht.

Voorbeelden van voldoende onderbouwingen

Voorbeeld 7. Mbo-standaard Pedagogisch medewerker kinderopvang, niveau 3

Competentie Werkproces 2.4: Biedt het kind/de jongere ontwikkelingsgerichte activiteiten aan.

Onderbouwing Mevrouw heeft de activiteit 'spelen met water' beschreven voor de doelgroep 2,5 tot 4 jaar. Zij beschrijft de voorbereidingen zoals het verzamelen van de benodigdheden en het bedenken van de instructie van de activiteit. Mevrouw heeft als doelstelling bij deze activiteit de kinderen begrippen te leren zoals nat of droog, drijven of zinken en of iets vol of leeg is.

Tijdens het criterium gericht interview geeft mevrouw aan dat ze het kind motiveert door prikkelende vragen te stellen aan de kinderen over de verschillende begrippen ter illustratie van het onderwerp water. De kinderen mogen een steen pakken en in een bak met water leggen. Vervolgens vraagt mevrouw wat er met de steen gebeurt in het water. Daarna mogen de kinderen een bal in het water leggen en kijken wat er gebeurt. Mevrouw geeft aan dat ze met deze activiteit het denken (cognitieve) en de taalontwikkeling van de kinderen stimuleert.

Mevrouw heeft een draaiboek (24-03-2011) gemaakt van de activiteit „uitstapje van anderhalf uur naar het strand“. In dit bewijsstuk beschrijft zij de planning, de organisatie van dit uitstapje tezamen met de materiaallijst die zij nodig heeft. De doelstelling van dit uitstapje is dat de kinderen kunnen spelen met het zand, vormpjes maken, kasteel bouwen, schelpen zoeken of met de bal spelen.

Mevrouw geeft in het criteriumgericht interview aan dat ze voor een goede voorbereiding zorgt door o.a. de juiste middelen mee te nemen naar een dergelijk uitstapje. Zij geeft bij alle betrokkenen van te voren aan dat bij onvoorziene omstandigheden, zoals slecht weer, het uitstapje naar het strand niet door gaat. Zij zorgt dat er voldoende personeel mee gaat met het uitstapje zodat een kind weer teruggebracht kan worden naar het kinderdagverblijf wanneer een ouder of verzorger plotseling het kind komt ophalen, tegen alle verwachtingen in. Mevrouw geeft aan dat de leidsters in het kinderdagverblijf op de hoogte zijn wanneer er een uitstapje wordt georganiseerd en dat zij bij eventuele problemen of vragen benaderd worden.

Uit het 360 graden feedbackformulier dat ondertekend is door mevrouw Z (collega van mevrouw) wordt bevestigd dat mevrouw uitjes naar het strand, naar het bos, wandelen door het dorp, naar de speeltuin en naar een attractiepark heeft verzorgd. Uit het 360 graden feedbackformulier dat ondertekend is door de leidinggevende blijkt dat mevrouw creatief is en een activiteit kan bedenken en uitvoeren volgens de pedagogische visie van het kinderdagverblijf zoals het accepteren van eigen initiatieven en keuzes, respecteren en rekening houden met elkaar, vertrouwen stimuleren en veiligheid, structuur en geborgenheid bieden.

Door de bovenstaande voorbeelden heeft mevrouw aangetoond dit werkproces te beheersen.

Erkenning Volledig

In voorbeeld 7 wordt een uitgebreide onderbouwing gegeven. Situatiesbeschrijvingen zijn regelmatig gekoppeld aan bewijsstukken. Ook is de rol van de kandidaat beschreven. Toch zijn er ook kanttekeningen te plaatsen. Niet duidelijk wordt waarom uit deze situatiesbeschrijvingen blijkt dat de kandidaat dit werkproces op het juiste niveau beheerst. Bij dit werkproces wordt onder andere de volgende vakken en vaardigheden verondersteld: kennis van handicaps, taal- of ontwikkelingsachterstanden en doelgroepen zoals chronisch zieken. Niet duidelijk wordt of de kandidaat dit ook volledig beheerst, het voorbeeld beschrijft vooral het aanbieden van activiteiten maar niet het aanbieden van ontwikkelingsgerichte activiteiten.

Voorbeeld 8. Hbo-standaard Verpleegkunde, niveau 6

Competentie Om de last van ziekte, handicap of sterven te verlichten, verleent de hbo-verpleegkundige op een professioneel verantwoorde wijze verpleegkundige zorg op menselijke maat.

Onderbouwing De deelnemer heeft na het behalen van het diploma Mbo-V (beroepsopleidende leerweg) in juli 2001 gewerkt als verpleegkundige in een algemeen ziekenhuis. Na het behalen van het getuigschrift Vervolgopleiding Oncologieverpleegkunde van het Nederlands Kanker Instituut Antoni van Leeuwenhoek werkt deelnemer sinds 2010 als oncologieverpleegkundige op de afdeling intestinale chirurgie.

Uit de verklaring van huidige afdelingsleider en afdelingschirurg blijkt dat deelnemer de zorgverlening van opname tot na ontslag op deskundige wijze uitvoert; dat ze mee kan denken in het bepalen van de behandeling en dat ze autonoom optreedt. Deelnemer voert zelfstandig het verpleegkundige spreekuur uit voor patiënten die vragen hebben maag- darm- of alveeskliekkanker over opname en operatie en begeleidt deze patiënten tijdens de opname.

In het gesprek noemt deelnemer voorbeelden op het gebied van wondverzorging en oncologische problematiek, waaruit blijkt dat ze adequate zorg verleent in complexe situaties en dat ze in deze situaties als voorbeeld dient voor collega-verpleegkundigen. Dit wordt bevestigd in de verslagen van student-in-opleiding tot verpleegkundige en een collega die door deelnemer zijn begeleid.

Ervaring in de andere sectoren van de gezondheidszorg is beperkt gebleven tot de stage tijdens de opleiding verpleegkunde niveau 4 (afgerond in 2001) in de Algemene gezondheidszorg.

In de schriftelijke verantwoording van een verpleegkundige interventie laat de deelnemer zien dat zij de verpleegkundige methodiek op hoofdlijnen hanteert. De deelnemer beschrijft activiteiten die relevant zouden kunnen zijn voor de zorgverlening aan de patiënt. Het verpleegkundig handelen is echter niet onderscheiden van het handelen door andere disciplines. De verantwoording van de verpleegkundige interventies (i.c. pijnbestrijding) ontbreekt.

Erkenning Gedeeltelijk

Wat de onderbouwing betreft is dit het beste voorbeeld uit de 68 beoordeelde hbo-ervaringscertificaten. Er is duidelijk te zien hoe verschillende bewijsstukken in combinatie met informatie uit het gesprek met de kandidaat in samenhang worden gebruikt. Diverse dimensies die achter de competentie schuilgaan worden expliciet aan de orde gesteld in termen van concrete en feitelijke activiteiten en gedragingen. Ook wordt duidelijk gemaakt hoe het bewijsmateriaal bijdraagt aan het oordeel van de assessoren. Aangegeven wordt soms dat aspecten ontbreken, zodat duidelijk is

dat de competentie niet volledig wordt erkend. Een zwak punt is overigens wel dat niet duidelijk is wat de gedeeltelijke erkenning precies inhoudt.

3 DE WERKWIJZE VAN EXAMENCOMMISSIES

3.1 Inleiding

Wettelijke taken van de examencommissie in het mbo en hbo zijn het organiseren en afnemen van examens en het uitreiken van diploma's. In het hoger onderwijs is de examencommissie in meer algemene zin verantwoordelijk voor het bewaken van het niveau van afgestudeerden. De leidende vraag in dit hoofdstuk is hoe de examencommissies in beide sectoren vanuit hun wettelijke taken te werk gaan als studenten een ervaringscertificaat willen verzilveren. De Inspectie van het Onderwijs sprak met 25 examencommissies: zeventien in het mbo en acht in het hbo. In totaal ging het om 21 instellingen. In de gesprekken kwamen de volgende onderwerpen aan bod:

1. de ervaringen van de examencommissie met evc;
2. de werkwijze van de commissie bij verzilvering;
3. of rechtstreekse diplomering op basis van evc plaatsvindt;
4. de kwaliteit van ervaringscertificaten;
5. afspraken over evc met (andere) evc-aanbieders en onderwijsinstellingen;
6. suggesties voor verdere kwaliteitsverbetering.

De resultaten worden per onderwerp in een aparte paragraaf gepresenteerd.

3.2 Ervaringen met evc

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies naar hun ervaringen met evc, in het bijzonder wat betreft het verzilveren van ervaringscertificaten. Het merendeel van de examencommissies heeft weinig ervaring met evc, ondanks het feit dat juist examencommissies werden geselecteerd met *relatief* veel ervaring. De oorzaak hiervan is het geringe aantal evc-kandidaten per standaard. De kennis over evc onder leden van examencommissies lijkt toegenomen in vergelijking met eerder onderzoek van de inspectie.

Toelichting: aantallen kandidaten en certificaten

Van de zeventien examencommissies in het mbo heeft de meerderheid in het voorgaande jaar tussen de tien en de vijftien ervaringscertificaten in behandeling genomen. In het hbo ging het in de meeste gevallen om vier à acht ervaringscertificaten per examencommissie.

In het hbo voerden de 23 evc-aanbieders die in het onderzoek werden betrokken tussen 1 september 2010 en 1 juli 2011 voor in totaal 68 standaarden evc uit. Al met al ging het om een kleine duizend ervaringscertificaten. Voor minstens evenveel standaarden dienden zich geen kandidaten aan. Voor de 68 standaarden waar dat wel het geval was geldt dat een derde deel slechts één kandidaat had in de genoemde periode en ruim de helft vier of minder kandidaten. Waar wel ervaring werd opgedaan is deze in aantallen gemeten dus gering. In het mbo is de situatie in grote lijnen vergelijkbaar, al was het totaal aantal verzilverde ervaringscertificaten in deze sector met ongeveer 3.200 wel aanzienlijk groter. Ook in het mbo zijn er veel examencommissies die weinig ervaring hebben met evc. Waar grote bedrijven kiezen voor evc zijn soms opvallende uitschieters te zien: in het mbo was bij één examencommissie sprake van ruim duizend certificaten die voor verzilvering werden aangeboden.

Niet alleen in de steekproef binnen het onderzoek deden examencommissies dus weinig ervaring op met evc; ook landelijk was dat het geval. De overgrote meerderheid van alle examencommissies in het mbo en hbo heeft in het geheel

geen ervaringscertificaten aangeboden gekregen, zo bleek uit de inventarisatie. Ook in 2009 constateerde de inspectie al geringe ervaring met evc.

Toelichting: kennis van evc

Hoewel de ervaring die examencommissies hebben met het verzilveren van ervaringscertificaten dus gering is, geldt in beide sectoren dat zij bekend zijn met evc. Zij zijn op de hoogte van de manier waarop evc landelijk is vormgegeven en zijn in het algemeen goed geïnformeerd over de procedures en werkwijze van het 'eigen' evc-centrum. Wat betreft hun eigen taakvervulling leven vaak de nodige vragen. Ook worstelen examencommissies met de kwaliteit van ervaringscertificaten. Deze onderwerpen komen in volgende paragrafen uitgebreider aan de orde.

In het hbo constateerde de inspectie in 2009 dat een aanzienlijk deel van ervaringscertificaten werd ondertekend door de examencommissie zelf. Uit oogpunt van de scheiding tussen evc en onderwijs is dat niet wenselijk. In het huidige onderzoek werd het nauwelijks meer geconstateerd. Dit is in lijn met de constatering dat examencommissies beter geïnformeerd zijn over evc dan voorheen.

3.3 Werkwijze bij verzilvering

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies hoe zij te werk gaan als een kandidaat een ervaringscertificaat wil verzilveren. Veel examencommissies blijken zich bewust van hun verantwoordelijkheden. Toch valt in het totale proces van verzilvering nog veel te verbeteren. Regelmatig blijkt dat examencommissies het beoordelen van ervaringscertificaten of zelfs de besluitvorming over verzilvering uitbesteden aan andere functionarissen binnen de organisatie, en wel zo dat zij daarbij hun wettelijke taak niet vervullen. Het belang is in het mbo groter dan in het hbo. In het mbo vindt namelijk in ongeveer de helft van alle gevallen rechtstreekse diplomering plaats op basis van evc. In het hbo gebeurt dit niet of nauwelijks, en is ook de omvang van de vrijstellingen relatief beperkt. Toch is ook in het hbo verbetering noodzakelijk.

Verantwoordelijkheid examencommissie

De inspectie is nagegaan wat in de praktijk precies de rol is van de examencommissie bij de verzilvering van ervaringscertificaten. Tijdens de gesprekken zijn in grote lijnen drie varianten aangetroffen:

1. de beoordeling van het ervaringscertificaat en de besluitvorming – de beslissing over vrijstellingen, maatwerk of directe diplomering – vinden plaats door de examencommissie, al dan niet door een deel van haar leden;
2. de beoordeling van het ervaringscertificaat gebeurt door anderen dan leden van de examencommissie maar het uiteindelijke besluit wordt door de examencommissie genomen;
3. de beoordeling noch de besluitvorming vindt plaats in de examencommissie zelf.

Tabel 3.3 geeft per variant het aantal examencommissies weer.

Tabel 3.3: Varianten betrokkenheid examencommissie bij verzilvering ervaringscertificaten.

	mbo	hbo	totaal
1. Beoordeling en besluitvorming door een of meer leden van de examencommissie	4	3	7
2. Beoordeling door anderen; besluitvorming door de examencommissie (hamerstuk)	12	1	13
3. Beoordeling en besluitvorming door anderen dan de examencommissie	1	4	5
Totaal	17	8	25

Mbo

Examencommissies in het mbo zijn zich over het algemeen bewust van hun verantwoordelijkheden. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat zestien van de zeventien examencommissies een vaste procedure volgen voor het verzilveren van ervaringscertificaten. Hierin zien we een verbetering ten opzichte van eerder onderzoek. De procedures zijn echter niet altijd geformaliseerd.

Examencommissies hebben in het algemeen weinig zicht op de kwaliteit van de ervaringscertificaten omdat de beoordeling ervan gedelegeerd wordt aan anderen. In dertien van de zeventien gevallen beoordeelt de examencommissie niet zelf het ervaringscertificaat, maar wordt dit uitbesteed aan bijvoorbeeld vakinhoudelijk deskundigen, een vrijstellingscommissie of een lid van het examenbureau. Vaak wordt alleen nagegaan of de erkende onderdelen overeenkomen met de eisen uit het kwalificatiedossier of het eindtermendocument. In die gevallen is er geen sprake van een inhoudelijke beoordeling maar van een procedurele controle.

De uiteindelijke beslissing is over het algemeen een hamerstuk in de vergadering van de examencommissie (variant 2). De wijze van vastleggen van de beslissing verschilt: per kandidaat een dossier, verzamellijsten of notulen van de examencommissie. In een enkel geval wordt er niets vastgelegd. De helft van de examencommissies gaf aan dat er achteraf een steekproef wordt gedaan om de beoordeling te verifiëren. Ook hier gaat het veelal niet om een inhoudelijke beoordeling. Bij iets minder dan de helft van de examencommissies is de beoordeling van *Leren, Loopbaan & Burgerschap* en van Nederlands en/of moderne vreemde talen ten onrechte geen onderdeel van de diplomabeslissing.

Wanneer niet alle werkprocessen of deelkwalificaties worden erkend, wordt een maatwerktraject aangeboden. Met behulp van omzettinglijsten worden dan de erkende werkprocessen naar onderwijseenheden vertaald.

Elf van de dertien instellingen in het onderzoek brengen kosten voor verzilvering in rekening. Dat geldt vooral bij rechtstreekse diplomering. Het bedrag varieert van €75,- tot €500,-. Twee instellingen brengen geen kosten in rekening voor verzilvering van ervaringscertificaten van het eigen evc-centrum.

Hbo

In het hoger onderwijs geldt dat drie van de acht examencommissies ervaringscertificaten zelf beoordelen en daarover besluiten nemen (variant 1). Ten behoeve van de besluitvorming gebruiken twee examencommissies aanvullende informatie, zoals een scholingsvoorstel van het evc-centrum, en in één geval ook het portfolio van de kandidaat. Eén examencommissie baseert de beslissing volledig op de informatie in het ervaringscertificaat.

In vijf gevallen wordt het ervaringscertificaat beoordeeld door een vrijstellingscommissie, een studieadviseur of een opleidingscoördinator. In deze gevallen is de beoordeling nooit uitsluitend gebaseerd op het ervaringscertificaat maar vindt een gesprek plaats met de kandidaat of wordt aanvullend schriftelijk materiaal beoordeeld, zoals delen van het portfolio. Drie van deze vijf examencommissies geven aan periodiek via een steekproef te controleren of het proces adequaat verloopt. Die controle vindt achteraf plaats.

In het algemeen wordt op basis van het certificaat een deel van het onderwijsprogramma vrijgesteld en wordt het nog te realiseren deel van het programma zo efficiënt mogelijk vormgegeven. In twee gevallen wordt buiten het reguliere onderwijsprogramma om een maatwerktraject samengesteld waarin kandidaten alleen aan competenties werken die ze nog moeten ontwikkelen. De wijze van afstuderen is echter gelijk aan die van reguliere studenten. Examencommissies maken zelden zelf de vertaalslag van erkende competenties naar vrij te stellen onderdelen van het curriculum. Dit wordt vaak gedaan door

functionarissen die bekend zijn met zowel de evc-procedure als het curriculum van de opleiding, bijvoorbeeld een studieadviseur of opleidingscoördinator.

In de communicatie over verleende vrijstellingen valt nog het een en ander te verbeteren. In vijf van de acht gevallen wordt de kandidaat door of namens de examencommissie geïnformeerd over de vrijstellingen. Drie van de acht examencommissies vervullen deze wettelijk aan hen opgedragen taak dus niet zelf. Daarnaast geldt dat vrijstellingen niet altijd expliciet worden verstrekt. Soms worden alleen de nog te realiseren programmaonderdelen benoemd. Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt naast informatie over het nog te volgen programma expliciet vermeld welke onderdelen worden vrijgesteld.

3.4 Rechtstreekse diplomering

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies of zij overgaan tot directe diplomering op grond van een ervaringscertificaat en hoe vaak dat gebeurt. Als alle competenties van de betreffende standaard worden erkend hoeft de kandidaat immers in principe geen aanvullend onderwijs te volgen om een diploma te ontvangen. In het mbo wordt in ongeveer de helft van alle gevallen rechtstreeks gediplomeerd op basis van een ervaringscertificaat. In het hbo komt dit niet of nauwelijks voor.

Toelichting

In ongeveer de helft van de gevallen gingen de examencommissies in het mbo op basis van het ervaringscertificaat direct over tot diplomering. In deze certificaten werden in ieder geval alle beroepsgerichte onderdelen van de standaard erkend.

Hier is sprake van een opvallend verschil met het hbo. Directe diplomering komt in het hbo niet of nauwelijks voor. Geen van de acht examencommissies ging in de afgelopen jaren op basis van een ervaringscertificaat over tot directe diplomering. In 2009 rapporteerde de inspectie al dat het aantal kandidaten dat op basis van het ervaringscertificaat rechtstreeks een hbo-diploma ontving op één hand te tellen was. In het huidige onderzoek gaven alle examencommissies aan dat de kandidaat (student) om af te studeren minimaal de eindopdracht of het afstudeerwerk dient te maken.

De omvang van de vrijstellingen is in het hbo aanzienlijk geringer dan de 240 EC die voor een vierjarige bacheloropleiding geldt. Gemiddeld krijgen studenten iets meer dan één studiejaar van 60 EC vrijgesteld. De omvang van de vrijstellingen varieerde bij de acht opleidingen in dit onderzoek van 30 tot 140 EC.

3.5 Kwaliteit ervaringscertificaten

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies wat zij vinden van de kwaliteit van de ervaringscertificaten. Examencommissies geven aan dat de kwaliteit van ervaringscertificaten voor verbetering vatbaar is. Dat geldt vooral voor ervaringscertificaten van niet-gelieerde evc-aanbieders. De certificaten van de 'eigen' (gelieerde) evc-aanbieder kunnen zij in het algemeen goed interpreteren. In veel gevallen speelt daarbij echter aanvullende informatie - buiten het certificaat om - een belangrijke rol. Omdat juist deze aanvullende informatie ontbreekt als zich kandidaten melden met een ervaringscertificaat van een niet-gelieerde aanbieder blijkt verzilvering in die gevallen vaak een probleem.

Toelichting

In beide sectoren geven examencommissies aan vertrouwen te hebben in de evc-procedures van de eigen evc-aanbieder, al constateert men wel degelijk mogelijkheden voor verbetering wat betreft de vastlegging van de uitkomsten

daarvan in het ervaringscertificaat. Dit vertrouwen is het gevolg van het feit dat men over het algemeen vrij goed geïnformeerd is over het evc-aanbod in eigen huis. Om dezelfde reden kunnen examencommissies ook goed overweg met ervaringscertificaten van aanbieders waar expliciete afspraken mee zijn gemaakt.¹⁴

Dat geldt niet voor ervaringscertificaten die afkomstig zijn van willekeurige andere evc-aanbieders. In het mbo krijgen examencommissies relatief vaak ervaringscertificaten aangeboden die niet door de eigen, gelieerde, evc-aanbieder zijn opgesteld. In het hbo komt dit minder vaak voor. Slechts twee van de acht onderzochte examencommissies van hogescholen ontvingen recent een verzoek tot verzilvering van een certificaat van een andere aanbieder.

Examencommissies geven aan in deze gevallen slechts met grote moeite - en soms in het geheel niet - over te gaan tot verzilvering, omdat zij deze certificaten veelal van onvoldoende kwaliteit vinden. Desgevraagd geeft een aantal gesprekspartners toe dat anderen naar alle waarschijnlijkheid dezelfde mening zijn toegedaan over certificaten van hun (gelieerde) evc-aanbieder.

De oorzaak van het probleem is tweeledig. In de eerste plaats is naast het ervaringscertificaat zelf meer nodig om tot verantwoorde beslissingen te komen, namelijk bekendheid met procedures en werkwijzen van de evc-aanbieder, informatie over de deskundigheid van de assessoren etcetera. Een examencommissie gaf treffend aan dat 'het vertrouwen in het certificaat vooral berust op kennis van en vertrouwen in de assessoren en de gevolgde procedures'. In de tweede plaats is bij gebrek aan landelijke standaarden die voldoende mate van detail kennen altijd een vertaling nodig van de standaard naar het curriculum van de opleiding. Deze vertaalslag is veel eenvoudiger wanneer het eigen evc-centrum - met assessoren die vaak ook docent zijn in de eigen opleiding - de procedure uitvoert.

De tweede oorzaak is vooral in het hbo aan de orde omdat beroepsprofielen in deze sector vaak globaler zijn geformuleerd en in het gebruik ervan, als basis voor het curriculum, bepaalde vrijheden bestaan. Voorgaande problemen wegen zwaarder naarmate de certificaten zelf minder informatie bevatten. Zie in dit verband ook de analyse die de inspectie maakte van de kwaliteit van ervaringscertificaten in het vorige hoofdstuk.

3.6 Afspraken met andere partijen

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies of hun instellingen afspraken maakten met anderen dan de gelieerde evc-aanbieder, bijvoorbeeld over de verzilvering van ervaringscertificaten. Zo kunnen examencommissies bijvoorbeeld eisen stellen aan het te hanteren beoordelingsinstrumentarium of aan het aantal assessoren dat de kandidaat moet beoordelen. Zowel in het mbo als in het hbo zijn daar enkele voorbeelden van aangetroffen. Het komt echter niet op grote schaal voor.

Toelichting

Voor de meeste examencommissies is het vanzelfsprekend dat zij ervaringscertificaten van de gelieerde evc-aanbieder verzilveren. Er is een groot vertrouwen in de 'eigen' evc-aanbieder. In het mbo hebben enkele examencommissies afspraken gemaakt over verzilvering met evc-aanbieders die verbonden zijn aan een Kenniscentrum beroepsonderwijs-bedrijfsleven. Daar gaan ze op dezelfde manier mee om als met ervaringscertificaten van het gelieerde evc-centrum. In het hoger onderwijs was in één geval een vorm van samenwerking in ontwikkeling waarbij een instelling zelf niet langer evc aanbiedt. Kandidaten worden doorverwezen naar een evc-aanbieder die gelieerd is aan een andere

¹⁴ Dit betreft met name evc-aanbieders in het mbo in de technische branche; evc-procedures worden in deze branche veelal niet door de eigen evc-aanbieders uitgevoerd, maar door landelijk opererende aanbieders.

onderwijsinstelling. In voorkomende gevallen fungeren docenten daarbij als assessoren.

3.7 Ervaren problemen en verbeter suggesties van examencommissies

Bevinding

De inspectie vroeg de examencommissies naar mogelijkheden tot verbetering van de kwaliteit van evc-procedures, ervaringscertificaten en de werking van het stelsel. Examencommissies noemen als belangrijkste aandachtspunt de kwaliteit van ervaringscertificaten, vooral van niet-gelieerde evc-aanbieders, en constateren dat het landelijke stelsel van kwaliteitsborging onvoldoende functioneert. In het mbo worden als aanvullende problemen genoemd de frequent wisselende eisen voor de vakken Nederlands en/of moderne vreemde talen en de snelle opeenvolging van kwalificatiedossiers. Diverse examencommissies wijzen op het belang van verdergaande samenwerking en bundeling van kennis om een betaalbaar aanbod van evc in stand te houden.

Toelichting

Bijna alle examencommissies vinden dat de kwaliteit van de ervaringscertificaten kan verbeteren. Dit betreft de ervaringscertificaten van de 'eigen' evc-centra, maar vooral die van andere aanbieders. Gevolg is dat examencommissies moeite hebben ervaringscertificaten van andere aanbieders te verzilveren. Soms gaat het zover dat men zonder meer ervaringscertificaten van andere aanbieders weigert in behandeling te nemen. Naar aanleiding hiervan vragen veel examencommissies zich af hoe het mogelijk is dat ervaringscertificaten van aanbieders die erkend zijn toch onvoldoende kwaliteit hebben. Ergens in het stelsel van erkenning en kwaliteitsborging gaat iets mis en men zou graag zien dat dit wordt opgelost.

Diverse examencommissies wijzen op het belang van samenwerking en bundeling van kennis door evc-aanbieders en onderwijsinstellingen. Op deze wijze kan ook bij tegenvallende aantallen kandidaten op verantwoorde wijze een betaalbaar aanbod in stand worden gehouden.

In het mbo is de veelheid en snelle opeenvolging van kwalificatiedossiers een zorg van de examencommissies. Meer stabiliteit zou het aantal fouten kunnen verminderen. Alle examencommissies in de selectie hebben moeite met de steeds wisselende eisen voor Nederlands en/of moderne vreemde talen.

In het mbo deden verscheidene examencommissies de suggestie om in plaats van een evc-procedure de kandidaat het reguliere examen van de betreffende opleiding af te nemen.

4 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

4.1 Samenvatting

Wat is evc?

Evc staat voor het erkennen van eerder of elders verworven competenties. In 2006 zijn landelijke afspraken gemaakt over de uitgangspunten van evc en de randvoorwaarden voor kwaliteit. Om kwaliteit te garanderen moeten procedures en instrumenten betrouwbaar zijn en passen bij de competenties van de landelijke standaarden. Evc vindt 'voor de poort' plaats, wat wil zeggen dat er geen koppeling is met het onderwijs. De praktijk leert dat de meerderheid van de kandidaten die een evc-procedure doorlopen zich vervolgens bij een door de overheid erkende opleiding aanmelden. Hier ligt de basis voor de aandacht die de Inspectie van het Onderwijs als toezichthouder aan evc geeft.

Eerder inspectieonderzoek

In 2009 publiceerde de inspectie over evc in het mbo en hbo. De belangrijkste conclusie was dat er veel kon en moest worden verbeterd aan de kwaliteit van de evc-procedures en de ervaringscertificaten. Besloten is dat twee jaar na de eerdere onderzoeken een vervolgonderzoek zou plaatsvinden naar de kwaliteit van evc in relatie tot de doorstroom naar door de overheid erkend onderwijs.

Vraagstelling huidig onderzoek

De centrale vraag in het huidige onderzoek luidt:

Nemen examencommissies in het mbo en hbo op verantwoorde wijze beslissingen over vrijstellingen, maatwerktrajecten en diplomering als een kandidaat een ervaringscertificaat wil verzilveren?

Het is van belang dat examencommissies met het ervaringscertificaat goede informatie in handen krijgen voor vrijstellings- of diplomeringsbeslissingen en eventuele beslissingen over maatwerktrajecten, en zich goed informeren over de kwaliteit van evc.

Werkwijze

De twee hoofdactiviteiten in het onderzoek waren de beoordeling van de kwaliteit van een steekproef van 212 ervaringscertificaten en gesprekken met een selectie van examencommissies.

Bevindingen kwaliteit ervaringscertificaten

Het ervaringscertificaat bevat de uitkomst van de evc-procedure en beschrijft de erkende competenties. Hierop moeten examencommissies hun beslissingen kunnen baseren. Daarvoor moet het ervaringscertificaat in ieder geval informatie verschaffen over het doel van de kandidaat, de opleidingsstandaard die gehanteerd is, de gebruikte instrumenten, de erkende competenties en de gronden waarop deze worden erkend. De inspectie beoordeelde in totaal 212 ervaringscertificaten: 144 in het mbo en 68 in het hbo. Zeven beoordelingscriteria werden overgenomen uit norm 3.9 van de kwaliteitscode evc. De bevindingen worden hieronder ad 1 tot en met 5 gepresenteerd. Daarnaast zijn aanvullend enkele criteria gehanteerd die voortvloeien uit de overige delen van de kwaliteitscode. Deze komen ad 6 tot en met 10 aan bod.

1. Informatie over doel kandidaat en conclusie assessor kan beter

Een derde tot de helft van de ervaringscertificaten is onvoldoende duidelijk over het doel van de kandidaat en de conclusie van de beoordeling. In grote lijnen is de kwaliteit van de certificaten op deze aspecten ten opzichte van eerdere inspectieonderzoeken wel verbeterd.

2. Informatie over de gehanteerde standaard verbeterd

In het mbo wordt in 81 procent van de gevallen volledige duidelijkheid gegeven over de gehanteerde landelijke standaard. In het hbo geldt dat voor 62 procent van de certificaten. Ten opzichte van 2009 is de situatie verbeterd.

3. Beperkte informatie over procedure en gehanteerde instrumentarium

Nagenoeg alle ervaringscertificaten bevatten informatie over de stappen die tijdens de evc-procedure zijn doorlopen en de gehanteerde beoordelingsinstrumenten. Voor beide sectoren geldt echter dat deze informatie vaak niet adequaat is, dat wil zeggen: erg summier en niet op de individuele kandidaat toegespitst. De inspectie betwijfelt of het veelal beperkte beoordelingsinstrumentarium altijd geschikt is om alle facetten van de betreffende competenties te beoordelen.

4. Beperkte informatie over de beoordeelde competenties

In het mbo wordt in 63 procent van de ervaringscertificaten duidelijk vermeld welke competenties of onderdelen van de landelijke standaard worden erkend. In het hbo is deze informatie in slechts 6 procent van de gevallen toereikend.

5. Onvoldoende onderbouwing van de erkenningen

De informatie over de erkende competenties vormt de kern van het ervaringscertificaat. In een grote meerderheid van de gevallen zijn de onderbouwingen van de assessoren onvoldoende. In het mbo geldt dit voor 89 procent van de certificaten en in het hbo voor 93 procent. Ook de informatie over het gebruikte bewijsmateriaal is ontoereikend. Dit geldt zowel in het mbo als in het hbo voor 86 procent van de certificaten. Op deze punten is de situatie in het mbo noch in het hbo verbeterd sinds 2009. De aandacht voor (theoretische) kennis en transfer van kennis en inzicht is gering. Veel onderbouwingen dekken de competenties qua breedte, diepgang en niveau onvoldoende.

6. Vaker sprake van een volwaardige evc-procedure

In eerder onderzoek van de inspectie bleek dat examencommissies regelmatig zelf ervaringscertificaten ondertekenden en dat ook in andere opzichten het principe dat evc voor de poort van het onderwijs plaatsvindt niet altijd werd nageleefd. In plaats van evc was soms eerder sprake van een uitgebreide intakeprocedure. In het huidige onderzoek blijkt dat op dit punt aanzienlijke verbetering heeft plaatsgevonden.

7. Beperkte informatie over status en reikwijdte van evc

In beide sectoren biedt een kleine minderheid van de certificaten informatie over evc als zodanig en de status van de evc-aanbieder. Ook het aantal certificaten dat tekst en uitleg geeft over de deskundigheid van de assessor is op één hand te tellen. Het is overigens niet verplicht deze informatie in het ervaringscertificaat op te nemen.

8. Taalgebruik voor verbetering vatbaar

Met regelmaat worden ervaringscertificaten aangetroffen die grammaticale fouten bevatten en in onbeholpen Nederlands zijn opgesteld. Dit komt de uitstraling van het ervaringscertificaat en daarmee het vertrouwen in evc niet ten goede en beïnvloedt het civiel effect in negatieve zin.

9. Aandacht voor Taal en Leren, Loopbaan & Burgerschap (mbo) voor verbetering vatbaar

In tweederde van de gevallen is de informatie over taal en *Leren, Loopbaan & Burgerschap* niet adequaat. Ook is in een aanzienlijk aantal gevallen Nederlands en/of moderne vreemde talen niet op het juiste niveau gemeten.

10. Niveau-aanduidingen hbo weinig toegevoegde waarde

In 41 procent van de ervaringscertificaten in het hbo wordt aan elke erkende competentie een niveauoordeel toegevoegd. Een goede uitleg van de gehanteerde niveaus ontbreekt echter in nagenoeg alle gevallen. Naast een niveau-aanduiding (of in plaats daarvan) wordt ook wel de kwalificatie 'gedeeltelijk' toegevoegd om aan te

geven dat een competentie niet volledig wordt beheerst. Vaak wordt echter niet duidelijk welk deel van de competentie wordt beheerst.

Bevindingen werkwijze examencommissies

Gesproken is met 25 examencommissies: zeventien in het mbo en acht in het hbo. In de gesprekken was de werkwijze met betrekking tot de besluitvorming over evc het hoofdthema.

1. Examencommissies hebben beperkte ervaring met evc

De gemiddelde examencommissie heeft weinig ervaring met evc, ondanks het feit dat voor het onderzoek juist examencommissies werden geselecteerd met *relatief* veel ervaring. De oorzaak hiervan is het geringe aantal evc-kandidaten per standaard. De kennis over evc onder leden van examencommissies lijkt toegenomen in vergelijking met eerder onderzoek van de inspectie.

2. Taakvervulling examencommissies laat te wensen over

Veel examencommissies blijken zich bewust van hun verantwoordelijkheden. Toch valt in het totale proces van verzilvering nog veel te verbeteren. Regelmatig blijkt dat examencommissies het beoordelen van ervaringscertificaten of zelfs de besluitvorming over verzilvering uitbesteden, en wel zo dat zij daarbij hun wettelijke taak niet vervullen. Het belang is in het mbo groter dan in het hbo. In het mbo vindt namelijk in ongeveer de helft van alle gevallen rechtstreekse diplomering plaats op basis van evc. In het hbo gebeurt dit niet of nauwelijks, en is ook de omvang van de vrijstellingen relatief beperkt. Toch is ook in het hbo verbetering noodzakelijk.

3. Rechtstreekse diplomering komt in het mbo veel voor

In het mbo wordt in ongeveer de helft van alle gevallen rechtstreeks gediplomeerd op basis van een ervaringscertificaat. In het hbo komt dit niet of nauwelijks voor.

4. Ervaringscertificaten moeilijk te interpreteren

Examencommissies vinden dat de kwaliteit van ervaringscertificaten voor verbetering vatbaar is. Dat geldt vooral voor ervaringscertificaten van niet-gelieerde evc-aanbieders. De certificaten van de 'eigen' (gelieerde) evc-aanbieder kunnen zij in het algemeen goed interpreteren. In veel gevallen speelt daarbij echter aanvullende informatie - buiten het certificaat om - een belangrijke rol. Omdat juist deze aanvullende informatie ontbreekt als zich kandidaten melden met een ervaringscertificaat van een niet-gelieerde aanbieder blijkt verzilvering in die gevallen vaak een probleem.

5. In beperkte mate afspraken over en weer

Gevraagd is of de examencommissies of hun instellingen afspraken maakten met andere dan de gelieerde evc-aanbieder, met name over de verzilvering van ervaringscertificaten. Zowel in het mbo als in het hbo zijn daar voorbeelden van; het komt echter niet op grote schaal voor.

6. Suggesties voor kwaliteitsverbetering

Examencommissies noemen als belangrijkste aandachtspunt de kwaliteit van ervaringscertificaten, vooral van niet-gelieerde evc-aanbieders, en constateren dat het landelijke stelsel van kwaliteitsborging onvoldoende functioneert. In het mbo worden als aanvullende problemen genoemd de frequent wisselende eisen voor Nederlands en/of moderne vreemde talen en de snelle opeenvolging van kwalificatiedossiers. Diverse examencommissies wijzen op het belang van samenwerking door evc-aanbieders en onderwijsinstellingen (onderling en met elkaar) en bundeling van kennis om een betaalbaar aanbod van evc in stand te houden.

4.2 Conclusies

De centrale vraag in het onderzoek luidde:

Nemen examencommissies in het mbo en hbo op verantwoorde wijze beslissingen over vrijstellingen, maatwerktrajecten en diplomering als een kandidaat een ervaringscertificaat wil verzilveren?

Antwoord op de onderzoeksvraag

In het mbo en in het hbo schiet de kwaliteit van ervaringscertificaten in de meeste gevallen ernstig tekort. Het certificaat biedt examencommissies daardoor onvoldoende informatie om verantwoorde beslissingen te nemen over vrijstelling, diplomering of maatwerk. Het blijkt dat in een deel van de onderzochte situaties de examencommissie adequate aanvullende maatregelen neemt in geval van lacunes in het ervaringscertificaat; te vaak blijft dit echter achterwege. Als een certificaat onvoldoende informatief is sluit dit niet uit dat de kandidaat wel over de juiste competenties beschikt. De examencommissie heeft de cruciale rol om dit vast te stellen; wij geven in dit onderzoek geen antwoord op de vraag of diploma's en vrijstellingen in individuele gevallen al dan niet terecht zijn verstrekt. Onze belangrijkste conclusie is dat we door de combinatie van de kwaliteit van ervaringscertificaten en de werkwijze van examencommissies forse risico's zien voor de kwaliteitsbewaking. En dit weegt zwaarder en kan zelfs het eindniveau raken indien grotere delen van een opleiding op basis van ervaringscertificaten worden vrijgesteld; bijvoorbeeld in het mbo komt het met regelmaat voor dat diploma's uitsluitend op basis van ervaringscertificaten worden uitgereikt.

Kwaliteit ervaringscertificaten onvoldoende

De kwaliteit van ervaringscertificaten is veelal onvoldoende. Als gevolg van ontoereikende onderbouwingen en gebrekkige informatie over het gebruikte bewijsmateriaal is 90 procent van de ervaringscertificaten geen zelfstandig leesbaar document. De kandidaat krijgt hierdoor na een intensief en kostbaar traject een product in handen dat niet voldoet aan de eisen van de kwaliteitscode evc en daardoor een geringere waarde heeft dan mogelijk en wenselijk is. De informatie is veel te weinig specifiek en daarmee onvoldoende richtinggevend voor goede besluitvorming door examencommissies.

Taakvervulling examencommissies voor verbetering vatbaar

In het mbo en het hbo is ten aanzien van evc de rolopvatting en taakvervulling van een aanzienlijk aantal examencommissies ontoereikend. In beide sectoren samen geldt dat achttien van de 25 van de examencommissies niet zelf inhoudelijk ervaringscertificaten beoordelen. Soms vervult de examencommissie geen enkele rol, ook niet in de besluitvorming over verzilvering. Dit geldt voor vier van de acht examencommissies in het hbo en voor één van de zeventien examencommissies in het mbo. In het hbo is deze werkwijze niet in overeenstemming met de wettelijke taak van de examencommissie, omdat het verlenen van vrijstellingen in de WHW expliciet als taak van de examencommissie wordt benoemd.

Risico's in mbo groter dan in hbo

In het hbo hanteren examencommissies veelal aanvullende informatiebronnen om tot een beslissing te komen over het ervaringscertificaat. Het aantal vrijstellingen dat wordt verstrekt is relatief beperkt en rechtstreekse diplomering komt in het hbo niet of nauwelijks voor. In het mbo baseren examencommissies hun besluiten veelal wel uitsluitend op het certificaat zelf. In deze sector leidt het ervaringscertificaat in ongeveer de helft van alle gevallen tot rechtstreekse diplomering. Gelet op de kwaliteit acht de inspectie de onderzochte ervaringscertificaten een onvoldoende basis voor het uitreken van diploma's.

Verbeteringen sinds 2009

Op het belangrijkste onderdeel - de onderbouwing van de erkende competenties - is de kwaliteit van ervaringscertificaten de afgelopen twee jaar niet verbeterd. Er is wel verbetering gekomen in de beschrijving van het loopbaandoel van de kandidaat en de relatie tussen de conclusie en het loopbaandoel is duidelijker dan voorheen. Ook is de informatie over de toegepaste standaarden verbeterd. De scheiding tussen evc en scholing is toegenomen: evc vindt steeds meer 'voor de poort' plaats. De kennis die examencommissies hebben over evc is sinds 2009 gegroeid. Zij zijn zich meer dan voorheen bewust van hun verantwoordelijkheden. Examencommissies nemen echter waar dat het systeem van erkenning onvoldoende functioneert: erkenning van de evc-procedures van de aanbieders blijkt geen garantie voor goede ervaringscertificaten. Examencommissies kunnen dus onvoldoende op het systeem vertrouwen en worstelen met het vervullen van hun verantwoordelijkheden.

Beperkte vraag stimuleert kwaliteitsverbetering niet

Het aantal evc-kandidaten blijft achter bij eerdere verwachtingen en is per erkende standaard over het algemeen gering. Veel aanbieders stoppen om die reden met het aanbieden van evc als erkend aanbieder, met name in het hbo. Hoewel hiermee op zich vraag en aanbod in kwantitatieve zin meer naar elkaar toe zullen groeien dient zich de vraag aan of op termijn nog wel een passend aanbod van evc-voorzieningen overblijft. Het geringe aantal kandidaten is niet gunstig voor de ervaring die assessoren opdoen en voor de ontwikkeling van de kwaliteit van de ervaringscertificaten. Ook examencommissies krijgen weinig ervaringscertificaten voorgelegd en doen daardoor weinig ervaring op.

4.3 Tot slot

De tekortkomingen die in het onderzoek naar voren komen kunnen worden verholpen zonder dat er aanpassingen in de kwaliteitscode evc nodig zijn.

Examencommissies dienen vanuit hun wettelijke opdracht duidelijke afspraken te maken over het verlenen van vrijstellingen en diplomering. Daarbij moeten zij niet aanzelen ervaringscertificaten van onvoldoende kwaliteit te weigeren. Aan evc-beleidsmakers en assessoren kunnen zij duidelijk maken aan welke eisen evc-procedures en ervaringscertificaten dienen te voldoen om het proces van besluitvorming te optimaliseren. Besluitvormingsprocedures van examencommissies kunnen veelal worden aangescherpt. Vervolgens kan de examencommissie dan op verantwoorde wijze de beslissingen nemen waarvoor zij ook wettelijk verantwoordelijk is. Daarbij dient zij zeer zorgvuldig te werk te gaan als zij er voor kiest de beoordeling van ervaringscertificaten en de voorbereiding van de verzilveringsbeslissing uit te besteden.

Evc-aanbieders moeten de ervaringscertificaten verbeteren. In het bijzonder is verbetering nodig ten aanzien van:

- a. de onderbouwing van de erkende competenties;
- b. het gebruik van bewijsmateriaal;
- c. de aandacht voor de kenniscomponent, transfer en het beheersingsniveau;
- d. de informatie in het ervaringscertificaat over de aard en de status van evc.

Ook is meer aandacht nodig voor het hanteren van de juiste beoordelingsinstrumenten. Betere onderbouwingen zijn om meerdere redenen van belang. Dit bespaart de examencommissie onnodig werk. Evc-kandidaten en werkgevers zullen zich beter in het eindresultaat herkennen en krijgen meer waar voor hun geld. Dit zal ook het vertrouwen in het ervaringscertificaat en de vraag naar evc ten goede komen.

Naar aanleiding van de eerdere inspectieonderzoeken heeft de overheid besloten om in ieder geval voor drie jaar een sterkere regierol te vervullen. De inspectie constateert op basis van het huidige onderzoek dat de kwaliteit nog steeds te wensen overlaat en dat het systeem van externe kwaliteitsborging nog niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd. Overigens zijn er in de meest recente

beoordelingsronde diverse signalen dat de externe beoordelaars meer dan voorheen kritisch zijn op de kwaliteit van ervaringscertificaten. Daarnaast behoeft de omvang en spreiding van het aanbod aandacht. De inspectie ziet ook de komende jaren een rol weggelegd voor de overheid om de kwaliteit en de kwantiteit van evc-voorzieningen te bevorderen: de overheid zou er goed aan doen ook komende jaren de in 2009 gekozen regierol voort te zetten.

Vervolg

In het mbo bestaat sinds voorgaande onderzoeken naar evc in 2008 en 2009 verscherpte aandacht voor verzilvering van ervaringscertificaten. Dit is onderdeel geworden van het reguliere toezicht op examinering. In het nieuwe toezichtkader bve 2012 is dit gecontinueerd. In het najaar van 2012 start de inspectie in het mbo een pilot naar diplomawaarde. Dit project richt zich op de vraag naar het niveau van de mbo-afgestudeerde. Daarbij zal ook aandacht besteed worden aan evc.

Naar aanleiding van diverse incidenten is in 2011 besloten dat het toezicht op het hoger onderwijs wordt verscherpt. Net als in het mbo zal vanaf medio 2012 het toezicht op het hoger onderwijs structureel plaatsvinden op basis van een vastgesteld toezichtkader. Onderwerpen als vrijstellingenbeleid en het functioneren van examencommissies zullen daar integraal onderdeel van uitmaken. Op deze wijze zal ook de aandacht voor de besluitvorming op basis van evc in het reguliere toezicht een plek hebben.

Colofon

Publicatie

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

Uitgave

Inspectienummer: 2012-17
ISBN: 978-90-8503-285-4
Publicatienummer: 22PD2012G015
Deze publicatie is te downloaden van www.onderwijsinspectie.nl

© Inspectie van het Onderwijs | april 2012